

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Drago Perko

**PSIHOLOŠKO BOJEVANJE
V
VOJNI ZA SLOVENIJO LETA 1991**

ANALIZA URADNIH SPOROČIL MINISTRSTVA ZA INFORMIRANJE

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Drago Perko

Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič

**PSIHOLOŠKO BOJEVANJE
V
VOJNI ZA SLOVENIJO LETA 1991**

ANALIZA URADNIH SPOROČIL MINISTRSTVA ZA INFORMIRANJE

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki ste mi stali ob strani pri pisanju diplomskega dela.

Moji čudoviti družini za vso potrpežljivost in podporo.

Mentorju za strokovno pomoč.

Prijateljem za nasvete ter spodbudo.

PSIHOLOŠKO BOJEVANJE V VOJNI ZA SLOVENIJO LETA 1991 (ANALIZA URADNIH SPOROČIL MINISTRSTVA ZA INFORMIRANJE)

V diplomskem delu proučujem, kakšen pomen je imelo psihološko bojevanje v vojni za Slovenijo, ki je potekala poleti leta 1991. V uvodnem delu diplomskega dela sem umestil psihološko bojevanje v širši teoretični okvir, potem pa sem preveril, na kakšen način je mogoče izvajati psihološko bojevanje. Na osnovi poznane in preučevane teorije iz uvodnega dela ter empirije sem pripravil osnovo za morebiten model, ki bi omogočal preučevanje propagande, ki je eden od elementov psihološkega bojevanja, v podobnih situacijah, ki se je zgodila pred šestnajstimi leti na ozemlju Slovenije. V drugem delu diplomskega dela sem najprej opredelil politično – zgodovinsko situacijo v Evropi in na področju Balkana konec osemdesetih in na začetku devetdesetih let 20. stoletja. Potlej je sledila analiza dostopnih sporočil za javnost, ki jih je izdalo in pripravilo ministrstvo za informiranje v času trajanja oboroženega spopada. S pomočjo časopisnih člankov analiziram tudi ravnanje Jugoslovanske ljudske armade v tem časovnem obdobju. Ob koncu dela dodajam tudi sklep.

Ključne besede: psihološko bojevanje, propaganda, vojna, Slovenija.

PSYCHOLOGICAL WARFARE DURING THE SLOVENIAN WAR OF INDEPENDENCE

(ANALYSIS OF OFFICIAL REPORTS OF THE MINISTRY OF INFORMATION)

This undergraduate thesis studies the importance of psychological warfare during the Slovenian War of Independence, which took place in the summer of 1991. The introduction places psychological warfare within a wider theoretical context and examines the methods of its implementation. Based on well-known theoretical and empirical findings, a basis for a potential model for studying propaganda as one of the elements of psychological warfare is produced. The model enables the study of propaganda in similar situations as those that occurred in Slovenia sixteen years ago. The second part of the thesis defines the political and historical situation in Europe and the Balkans at the end of the 1980s and the beginning of the 1990s. In addition, it analyzes the accessible public press releases published and prepared by the Ministry of Information during the armed conflict. By examining newspaper articles, the thesis also analyzes the conduct of the Yugoslav People's Army during this time. The thesis ends with a conclusion.

Keywords: psychological warfare, propaganda, war, Slovenia.

KAZALO

UVOD	6
1. METODOLOŠKO - HIPOTETIČNI OKVIR	8
1.1 PREDMET RAZISKAVE	8
1.2 CILJI RAZISKAVE	8
1.3 HIPOTEZE	8
1.4 RAZISKOVALNI PRISTOP IN METODE	8
2. RAZVOJ PSIHOLOŠKEGA BOJEVANJA V PROSTORU IN ČASU	10
2.1 PSIIHOLOŠKO BOJEVANJE - ENA OD KOMPONENT ŠIRŠEGA KONCEPTA	12
2.2 PROPAGANDA - TEMELJNA PRVINA PSIHOLOŠKEGA BOJEVANJA	15
3. MODEL ZA PREUČEVANJE PROPAGANDE	19
4. POLITIČNA SITUACIJA KONEC 80. LET NA PODROČJU SFRJ	25
5. OSAMOSVOJITVENA VOJNA	30
5.1 KRONOLOGIJA	30
5.2 ANALIZA PSIHOLOŠKEGA BOJEVANJA V VOJNI ZA SLOVENIJO	34
5.2.1 PRED OBOROŽENIM SPOPADOM	34
5.2.2 MED OBOROŽENIM SPOPADOM	38
5.2.3 PO OBOROŽENEM SPOPADU	48
6. DEJAVNOST NASPROTNE STRANI	49
7. ANALIZA URADNIH SPOROČIL RSI /MI RS	55
7.1 KVANTITATIVNA ANALIZA	55
7.2 KVALITATIVNA ANALIZA	55
8. SKLEP	58
9. VIRI IN LITERATURA	62
10. PRILOGE	65
PRILOGA A: MATJAŽ KEK, VODJA TISKOVNEGA SREDIŠČA (junij 2005)	65
PRILOGA B: JELKO KACIN, MINISTER ZA INFORMIRANJE (maj 2006)	70
PRILOGA C: ZAPIS ODDAJE RADIA SLOVENIJA, STUDIO OB 17.00 (26. 6. 2006)	74

UVOD

V Evropi je prišlo konec osemdesetih in začetku devetdesetih let 20. stoletja do političnih sprememb, ki so rezultirale v združitvi Nemške demokratične republike in Zvezne republike Nemčije, razpada Varšavskega pakta ter Sovjetske zveze. V tistem času, konec osemdesetih, se je v specifičnem položaju znašla tudi Socialistična republika Slovenije, ki je bila takrat del Socialistične federativne republike Jugoslavije. Kljub pravni enotnosti in celovitosti države pa so se konec osemdesetih let pojavljale težnje po preoblikovanju in reformiranju federacije. Zdelo se je, da sta tako Slovenija kot Hrvaška, vsaj sprva odločili iskati (zgolj) boljši položaj znotraj federacije, ne pa poti v samostojnost in neodvisnost. Ker posamezni predlogi Slovenije (in Hrvaške) niso bili akceptirani (želja po spremembi ekonomske ureditve, sprememba družbenega režima, preoblikovanje v konfederacijo), se je lahko, tudi zahvaljujoč spremembam v svetu (Nemčija, Sovjetska zveza), začel proces osamosvajanja, tako imenovana »slovenska pomlad«, kot je politične in družbene spremembe v Sloveniji opisal priznani zgodovinar dr. Božo Repe. Vrhunec, bolje rečeno, enega izmed njih, predstavlja razglasitev samostojnosti republike Slovenije. Omenjeni dogodek se je zgodil 25. junija 1991.

Socialistična federativna republika Jugoslavija se je odločno odzvala na razglasitev samostojnosti, čemur je sledil deset dni trajajoč oborožen spopad. Svojo voljo in odloč(e)nost je bivša socialistična republika (Slovenija) utemeljevala na pravici do samoodločbe, ustavi bivše skupne države iz leta 1974 ter na rezultatu referendumu o neodvisnosti iz decembra 1990. Mnogi so govorili, »da se je uresničil tisočletni sen...« Slovenska skupščina je 25. junija 1991 sprejela ustavni zakon o samostojnosti, zvezni organi so takoj ukrepali. Sestal se je Zvezni izvršni svet. Rezultat tega je bil odlok o zavarovanju državnih meja v Sloveniji, ki je bil zakonska podlaga za (re)akcijo sil Jugoslovanske armade ter zvezne policije.

Prvi tanki (na cestah na Primorskem že 25. junija 1991) so se znašli na ulicah, letala so preletavala zračni prostor nad ozemljem Slovenije. Politično vodstvo takrat še vedno ene od republik Socialistične federativne republike Jugoslavije je skušalo izkoristiti vse formalne in neformalne stike ter poznanstva, da bi tuji javnosti predstavila potek dogodkov pred, med in po končanem oboroženem spopadu. Od takratne dejanske učinkovitosti predstavitve dogajanja (bolje rečeno, dogajanja, kot ga je videla slovenska stran) na tleh Slovenije je bilo odvisno, kakšno predstavo o dogodkih si bo ustvarila tuja javnost in kako obravnavala celotno

situacijo. Da je temu res tako, je potrdil tudi Jelko Kacin, ki se je omenjenih dogodkov spominjal v radijski oddaji Studio ob sedemnajstih 26. junija 2006, ko je dejal: »Vsi, ki so gledali na Slovenijo, so gledali nanjo iz Beograda. Tam so bila vsa veleposlaništva. Zelo redki so bili veleposlaniki, ki so prišli v Ljubljano, Zagreb in še kam. To je bil vedno pogled iz Beograda, zato je bilo jasno, da mi moramo narediti zgodbo o Davidu in Goljatu in smo jo delali. Priznam. V izhodišču smo se odločili, da bomo prodali tako zgodbo. Da zdaj povem zelo jasno, bili so trdi časi, bila je vojna in bili so mrtvi.«

Danes, 16 let po dogodku, gledamo na takratne razmere z določeno distanco. Tudi s pomočjo omenjene naloge, čigar osrednja tema je psihološko bojevanje, ki je bilo prav gotovo eden od tistih jezičkov na tehtnici, ki so nagnili tok dogajanj v prid slovenske strani. Kot je napisal eden izmed novinarjev mesec dni po oboroženem spopadu, »je bil Jelko Kacin (takratni minister za informiranje; op.a.) gost v vsakem slovenskem domu«. Še kako so mnogim ostale v spominu tiskovne konference v Cankarjevem domu, ki so bile namenjene obveščanju tuje javnosti ter kreptvi volje do odpora slovenskega naroda.

Tudi po zaslugi uspešnega ter učinkovitega psihološkega bojevanja (sistematično obveščanje javnosti prav gotovo sodi tja), ki so ga izvajali posamezni segmenti nacionalnovarnostnega sistema.

Kaj želim doseči oz. odkriti s tem diplomskim delom? Termin »psihološkega bojevanja« je najprej teoretično opredeljen, podana so tudi razmerja do ostalih pojmov s področja »novoveškega bojevanja«. V tem delu je prikazan tudi poizkus oblikovanja modela za preučevanje psihološkega bojevanja v podobnih situacijah, kot se je zgodila na področju nekdanje Jugoslavije konec 90. let minulega stoletja.

V analizi sem se pregledal (vsa dostopna) uradna sporočila, ki jih je v času vojne (v delu je opredeljeno obdobje oboroženega spopada; op.a.) za javnost pripravila slovenska stran, konkretno Republiški sekretariat za informiranje (kasneje Ministrstvo za informiranje). V teh dokumentih sem na osnovi teoretičnih izhodišč in teoretičnega modela iskal elemente psihološkega bojevanja.

1. METODOLOŠKO - HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 PREDMET RAZISKAVE

Predmet raziskave v okviru diplomskega dela je psihološko bojevanje v času oboroženega spopada v Sloveniji, ki ga je izvajala slovenska stran proti silam Jugoslovanske ljudske armade (JLA) ter SFRJ preko sporočil za javnost.

1.2 CILJI RAZISKAVE

Na temelju poznavanja teorije psihološkega bojevanja želim proučiti, ali je in kako se je izvajalo to psihološko bojevanje, obenem pa želim nakazati, kako oblikovati določen teoretičen model preučevanja psihološkega bojevanja med dvema vpletenima stranema v podobnih situacijah in konfliktih, kot se je zgodil leta 1991 na ozemlju Slovenije.

Proučevanje delovanja psihološkega bojevanja je tudi časovno omejeno.

1.3 HIPOTEZE

H 1 : Republiški sekretariat za informiranje je izvajal psihološko bojevanje proti agresorju, ki ga je v obliki in delovanju oboroženih sil predstavljala Jugoslovanska ljudska armada.

Dokazujem, da je prav učinkovito psihološko bojevanje slovenske strani odločilno vplivalo na trajanje in potek oboroženega spopada.

H 2 : Obe v konfliktu udeleženi strani, slovenska in nasprotna, sta se posluževali psihološkega bojevanja. Nasprotnik je bil manj učinkovit ter uspešen pri izvajanju le-tega.

1.4 RAZISKOVALNI PRISTOP IN METODE

Pri pisanju in raziskovanju sem se držal osnovnih metod družboslovnega raziskovanja. Osnovna raziskovalna metoda je bila analiza pisnih virov.

Za opisovanje teoretičnih izhodišč ter modelov, ki jih je moč najti v Opredelitvi temeljnih pojmov in poglavju Model za preučevanje propagande, sem uporabil deskriptivno metodo, saj je šlo za navajanje določenih ugotovitev, ki sem jih (medsebojno) soočal s pomočjo komparacijske metode.

Pri orisu varnostno-političnih razmer v času pred osamosvojitveno vojno sem uporabil deskriptivno metodo, saj je doba osemdesetih in začetka devetdesetih konkretno in obsežno zabeležena v pisnem in video materialu. Pri poglavju Osamosvojitve Republike Slovenije sem soočil posamezne vire, kjer sem navajal povzetke razmišljanj pomembnih akterjev takratnega časa. Za oris zgodovinske situacije sem uporabil primerjalno-zgodovinsko analizo, ki je omogočala pogled v preteklost ter razumevanje okoliščin, v katerih se je znašla Evropa in svet v zadnjih dveh desetletjih minulega stoletja. Analize dogajanja se lotevam tudi s pomočjo časopisa Delo in analize člankov, kronološko izpostavim najpomembnejše dogodke dneva. Za tem sledi še pregled posameznih sporočil, ki so mi bila na voljo. Analiza temelji na primarnih virih, ki sem jih dobil na Uradu Vlade RS za informiranje. Dvakrat uporabim tudi metodo intervjuja, ko se pogovarjam z dvema akterjema dogajanja v juniju in juliju leta 1991. Prvi, gospod Jelko Kacin, je deloval na strateški in operativni ravni, g. Matjaž Kek pa je bil med spopadom (in že prej) zadolžen za sodelovanje s tujimi novinarji.

Problemi pri zbiranju podatkov so se pojavili pri pridobivanju arhivskih podatkov, saj določeni sekretariati (Republiški sekretariat za informiranje konkretno) niso dostavili vseh dokumentov v Arhiv Republike Slovenije. Do ustreznega raziskovalnega materiala sem skušal priti tudi preko Slovenske tiskovne agencije (STA), a so bili na voljo le posamezni izseki oz. povzetki, ki pa so za analizo neustrezni (problem ne celovitosti in pomanjkljivosti).

Sprva sem nameraval analizirati tudi uradna sporočila, ki jih je pripravljalo Predsedstvo Republike Slovenije. Po dolgotrajnemu neuspešnem iskanju tako na Uradu kot v Arhivu sem svojo analizo omejil na Republiški sekretariat.

2. RAZVOJ PSIHOLOŠKEGA BOJEVANJA V PROSTORU IN ČASU

Prva svetovna vojna je prinesla konkretne spremembe v smislu sistematičnosti in konsistentnosti na področje psihološkega bojevanja. Do leta 1914 niti ne moremo govoriti o enotnih zaključenih konceptih psihološkega boja, ampak le o posameznih poskusih, bolje rečeno zametkih in posameznih elementih, danes znanega psihološkega bojevanja. Le ti segajo v stari vek. Prve zametke strategije posrednega nastopanja, in s tem tudi psihološkega bojevanja, je podal kitajski mislec in vojaški strateg Sun Tzu Wu v svojem delu *Umetnost vojne*, ki je zagovarjal tezo, »da bi nasprotnika premagali z modrostjo, in ne s silo«. Zato niti ni presenetljivo, ko zapiše misel, da vsa vojna temelji na prevari. Za primer postavi generala, ki mora obvladati umetnost pretvarjanja in prikrivanja. Ko je šibak, kaže moč. Ko je močan, se dela šibkega. Ta azijski mislec je zapisal, da je potrebno oslabiti sovražnika še preden se začnejo sovražnosti. Za to slabitev nasprotnika Sun Tzu Wu predlaga agente, ki osamijo sovražnika od njegovih zaveznikov. Ti agenti poskrbijo za širjenje lažnih govoric, podkupujejo uradnike, poskrbijo za razpihovanje notranjih nesoglasij znotraj sovražnikovih enot.

Po letu 1918 smo priča sistematičnemu in konsistentnemu pristopu preučevanja in uporabe psihološkega bojevanja za zagotavljanje nacionalne varnosti. Prvi je pojem »psihološko vojskovanje« uporabil J. F. C. Fuller, britanski vojaški teoretik, ki je v svojem delu *Tanks in the Great War 1914–1918* morda celo vizionarsko dejal, »da bi lahko v prihodnosti psihološko vojskovanje zamenjalo klasična sredstva za vodenje vojn. V svojem delu je razpravljal o nevidnem bojišču, na katerem pride do korupcije človekovega mišljenja, pomračitve njegovega razuma in razkroja morale in duhovnega življenja naroda... preko vpliva na voljo drugega«. Svoje je dodal tudi Lasswell, ki je leta 1927 predstavil analizo propagande v prvi svetovni vojni. Dve leti za njim (1929) je Liddell Hart v svoji knjigi *Odločilne vojne v zgodovini* analiziral 30 vojn oz. 280 vojnih pohodov. Ugotovil je, da so od nekdanj odlični rezultati vedno doseženi le na posredni način. V nadaljevanju je idejo dopolnil z razmišljanjem, da se s posrednim nastopanjem sovražnikova volja do upora zmanjšuje, z neposrednim pa se ta volja povečuje. Kot ideal strategije predstavi »zmago brez prelivanja krvi«. O tem je pred začetkom druge svetovne vojne razmišljal tudi Adolf Hitler, ko je v enem izmed govorov poudaril, »da bi se Nemčija vojskovala na nove načine, ki bodo hranili dragoceno nemško kri.« Poseben pomen so Nemci dajali tudi propagandi.

Leta 1946 je teoretično (in praktično) vedenje o psihološkem bojevanju nadgrajeno v delu *Strategija posrednega nastopanja*. Hart gre celo tako daleč v svojem delu, da zatrdi, »da je moč doseči strateške zmage brez uporabe oboroženih sil«. Kmalu po drugi svetovni vojni svoj pogled na psihološko vojno podata tudi W.E. Daugherty in M. Janowitz. Psihološko bojevanje opredelita kot »načrtovano uporabo propagande in ostalih aktivnosti, ki vplivajo na mnenje, vedenje in čustva sovražnika, kot tudi na nevtralne in prijateljske skupine v tujini, v luči podpore in uresničitve nacionalnih ciljev (W.E. Daugherty in M. Janowitz v Malešič 1996: 32). Ob tem Daugherty in Janowitz dodajata, da psihološko vojskovanje ni splet naključij (t.i. chance event), temveč gre za pikolovsko načrtovano dejavnost. Temu lahko pritrdimo izhajajoč iz definicije, ki jo podajata Daugherty in Janowitz. Svoj doprinos pojmovanju psihološkega bojevanja doda tudi Velika Britanija, kjer se za psihološko bojevanje uporablja sintagma »politično bojevanje«, ki je definirano kot »oblika konflikta med državami, v katerem želi vsak protagonist vsiliti svojo voljo nasprotniku z metodami, ki ne vključujejo uporabe oborožene sile. Glavno orožje političnega bojevanja je kombinirana operacija diplomacije in propagande«. V 70. in 80. letih ta oblika bojevanja stagnira, ponoven vzpon pa doživi v zgodnjih 90. letih. To pot je poudarek na pomenu množičnih medijev pri razširjanju propagande. Prav tako Malešič (1994: 32) dodaja, da se psihološko bojevanje izvaja po »strategiji posrednega nastopanja« in »strategiji konflikta nizke intenzivnosti«. Žel (1997: 21) doda, »da je psihološko bojevanje eden od temeljnih sestavnih delov strategije posrednega nastopanja in strategije konflikta nizke intenzivnosti«.

V 70. in 80. letih ta oblika bojevanja stagnira, ponovni vzpon pa doživi v zgodnjih 90. letih. To pot je poudarek na pomenu množičnih medijev pri razširjanju propagande. Prav tako Malešič (1994: 32) dodaja, da se psihološko bojevanje izvaja po »strategiji posrednega nastopanja« in »strategiji konflikta nizke intenzivnosti«. Žel (1997: 21) doda, »da je psihološko bojevanje eden od temeljnih sestavnih delov strategije posrednega nastopanja in strategije konflikta nizke intenzivnosti«.

Psihološko bojevanje se izvaja preko ofenzivnih in defenzivnih operacij. Potekajo lahko v mirnem času, okrepijo pa se, ko se želi doseči povečan pritisk na ciljno žrtev. Malešič (1994: 140) pravi, da so psihološke operacije integralni del modernega vojskovanja. Med ofenzivne prištevamo tiste, katerih cilj je slabljenje nasprotnikove volje do agresije in ukrepi

psihološkega delovanja proti napadalcu. Prav napadalna (ofenzivna) psihološka operacija naj bi bila po Žabkarjevem mnenju (2004: 425) sestavina vsake operacije v podpori miru. Z njo se onemogoči nasprotnika in zagotovi, da se doseženi rezultati uporabijo za utrditev miru.

Po Ramanu v Perko (2004: 81) se psihološke operacije izvajajo na dva načina. Prvi je negativni, ko se skuša pri nasprotniku vzbuditi negativno mnenje o nasprotnikovi državi, vladi, družbi in institucijah ter ga na ta način odtujiti od njih. Drug pristop je pozitiven, kjer se poudarijo predvsem lastne, zaželjene podobe z namenom, da vzpodbudimo nasprotnika, da jih sprejme za svoje. V času in prostoru so se spreminjali tudi mediji in sredstva, ki se uporabljajo za psihološko bojevanje. Glede na to lahko psihološko bojevanje razdelimo na tradicionalno in sodobno.

2.1 PSIIHOLOŠKO BOJEVANJE - ENA OD KOMPONENT ŠIRŠEGA KONCEPTA

Od obdobja prve svetovne vojne pa vse do danes so se pojavili štirje konkretni koncepti, kjer se psihološko bojevanje pojavlja kot ena od komponent širšega koncepta. Omenjeni širši koncepti so :

- a. Strategija posrednega nastopanja (SPN)
- b. Low Intensity Conflict (LIC–specialna vojna)
- c. Military Operations Other Than War (MOOTW)
- d. Informacijsko bojevanje (IB)

Prvi tak širši koncept, kjer je psihološko bojevanje pomemben segment, je strategija posrednega nastopanja (SPN). Definicijo za SPN je podal Krunić v svojem delu *Strategija posrednega nastopanja*, kjer pravi tako:

»Strategija posrednega nastopanja je organizirana dejavnost, s katero države in/ali drugi subjekti na mednarodnem in/ali notranjepolitičnem področju skušajo uresničiti svoje politične, gospodarske, vojaške in/ali druge interese na škodo drugih subjektov, pri tem pa rešitev ne iščejo neposredno s spopadom oboroženih sil, temveč posredno, z raznovrstnimi prikritimi postopki na političnem, kulturnem, gospodarskem, vojaškem in/ali drugih področjih življenja in dela neke skupnosti, z izvajanjem psihološko-propagandnih akcij, ustvarjanjem in/ali kanaliziranjem družbenih kriz, ustvarjanjem

in vodenjem politične agenture, izzivanjem vojaških udarov itd. in v določenih primerih tudi vodenjem t.i. posredniških vojn (Krunič 1997: 29).

Glede na to lahko rečemo tudi, da je SPN večina izvajanja vseh oblik spopadov. SPN uporablja raznovrstne metode, ena od njih je tudi psihološko bojevanje, čigar glavni cilj je doseganje strateških ciljev brez aktivne uporabe konvencionalne sile. V 60. letih se je v ameriški strokovni javnosti pojavil termin *technicus* »operacije nizke intenzivnosti (Low Intensity Operations ali LIO)«. V zgodnjih osemdesetih je bil uveden koncept »konflikti nizke intenzivnosti (Low Intensity Conflicts ali LIC)«, kar bi najlažje opisali, da gre za situacijo oz stanje »siva cona spopadov«, ki leži med mirom in vojno. Konflikt nizke intenzivnosti (Low Intensity Conflict) je izraz iz vojaškega žargona. Šlo naj bi za spopad, pri katerem se ena ali obe strani držita določenih političnih omejitev, zato se ne borita z vso vojaško silo, s katero razpolagata. Med spopade nizke intenzivnosti lahko uvrstimo večino spopadov po drugi svetovni vojni. Že prej je bilo rečeno, da posamezna stran ne uporabi vse sile, ki jo ima na voljo. Za doseg svojih zadanih političnih ciljev se poslužuje (tudi) psihološkega bojevanja, ki je prisotno predvsem v prvih stadijih LIC-a. Strategiji ameriških sil so v vojskovanju nizke intenzivnosti združili različne vojaške in nevojaške koncepte. Tako se termina Low Intensity Warfare in Low Intensity Conflict uporabljata kot sinonima. V tesni povezavi s konfliktom nizke intenzivnosti so tudi izrazi »specialna vojna«, »specialne operacije«, »revolucionarno in kontrarevolucionarno vojskovanje«, »mala vojna« in drugi. Danes se za vse to uporablja nov izraz, t.j. »nevojne vojaške operacije« oz. »operacije, drugačne od vojne, t.j. »operations other than war« (OOTW) (Krunič 1997: 182). Doktrina »konflikti nizke intenzivnosti« je bila predstavljena javnosti leta 1985, šlo naj bi za omejen političnovojaški boj.

V doktrini ameriške vojske Joint Doctrine for Military Operations Other Than War iz leta 1995 so opredelili MOOTW:

V primeru MOOTW gre za vojaške operacije, katerih glavni cilji so:

- Preprečitev izbruha vojn.
- Reševanje konfliktov.
- Ohranjanje miru.
- Podpora civilnim političnim oblastem na kriznih območjih.

Sam izraz vsebuje naslednje načine uporabe vojaške sile:

- Nadzor nad oboroževanjem.
- Boj proti terorizmu.
- Uveljavljanje mednarodnih sankcij.
- Nadzor in preprečevanje trgovine z drogami in nevarnimi narkotiki.
- Humanitarna pomoč.
- Zaščita prevozov.
- Zagotavljanje svobode plovbe.
- Mirovne operacije.

(Joint Electronic Library 2007).

Zalivska vojna leta 1990 je v sfero bojevanja prinesla novo dimenzijo, ko je poleg tradicionalnega bojevanja na bojnem polju potekalo prev tako pomembno bojevanje na medijskem prizorišču. Korak naprej pri poročanju so storile televizije, ki so edine (zahvaljujoč tehniki) poročale o dejanskem stanju na bojišču. Denning je leta 1998 opredelil zalivsko vojno kot »informacijsko vojno«, njegovi opredelitvi pa pritrdi tudi Toffler. Informacijsko bojevanje je bilo vzpodbudeno in zaznamovano z informacijsko revolucijo in razširjenostjo (ter dostopnostjo) informacijske tehnologije. Informacijsko bojevanje opredelimo kot tekmovanje na taktični, operativni in strateški ravni. To bojevanje poteka v miru, krizi, vojni in tudi po koncu vojne. V njem so udeleženi konkurenti, nasprotniki in sovražniki, ki za uresničevanje svojih ciljev uporabljajo informacijska sredstva. Samo informacijsko bojevanje lahko razdelimo na:

- bojevanje na področju poveljevanja in nadziranja,
- bojevanja na področju obveščevalne dejavnosti,
- elektronsko bojevanje,
- hekersko bojevanje,
- ekonomsko bojevanje,
- kibernetično bojevanje,
- psihološko bojevanje.

Psihološko bojevanje se izvaja kot:

- Operacijo proti nacionalni volji (v tem primeru govorimo o klasičnem bojevanju, ko želi nasprotnik vplivati na mnenje ljudi v nasprotnikovi državi).
- Operacije proti nasprotnikovim poveljnikom (ne gre za fizično uničevanje poveljniških struktur, na poveljnike se vpliva na kognitivne načine).
- Operacije proti vojaškim enotam (vojaki so prežeti s strahom).
- Kulturni konflikti (gre za dolgotrajno vrednostno spopadanje).

Celotno informacijsko bojevanje temelji na uporabi posamezne informacije, ki v dani situaciji postaja instrument moči.

2.2 PROPAGANDA - TEMELJNA PRVINA PSIHOLOŠKEGA BOJEVANJA

Propaganda je danes temeljna prvina psihološkega bojevanja. Pod samim izrazom propaganda največkrat razumemo kar »politično propagando«, katere namen je prepričevanje, nagovor, morda pa zgolj svetovanje posamezniku, skupini, javnosti. Kokol (2004: 18) jo opredeli kot »najbolj razširjena ali uporabljena metoda psihološko-propagandnih operacij.« Ellul v Vreg (2000: 17) se pojmovanja loteva na celovitejši način, ko definira propagando kot »celoto metod, ki jih uporablja organizirana skupina z namenom, da bi v svojo sekcijo aktivno ali pasivno vključila množico posameznikov, ki jih s psihološkimi manipulacijami psihološko povezuje in vključuje v organizacijo«. Splichal podaja obsežnejšo, predvsem pa sistematično ter eksplicitno opredelitev, ko pravi, da gre v primeru propagande za:

- obliko množičnega komuniciranja, v kateri komunikatorji
- zavestno in z organiziranim delovanjem
- s pomočjo ideološke rabe jezika
- poskušajo doseči vnaprej določene (zaželene) oblike mišljenja in vedenja (pripravljenost na delovanje ali delovanje samo)
- ciljnih skupin, ki so določene s cilji in usmerjenostjo propagande (Splichal 1975: 65).

Podobnega mnenja kot Splichal sta tudi Daugherty in Janowitz, ki pravita, »da je propaganda načrtno razširjanje novic, informacij na določeno skupino z namenom vplivanja na njihovo razmišljanje, verovanje in delovanje« (Daugherty in Janowitz v Malešič 1994: 32).

Lasswell pojmuje propagando kot »tehniko vplivanja z manipulacijami na posameznikovo dejavnost« (Lasswell v Jackall 1995: 13). Žabkar se ne ukvarja toliko s samo definicijo termina, ampak z namenom in funkcijo propagande, »ki je dejavnost, s katero so pridobivali (v revolucijah v Španiji, Rusiji, na Kitajskem) podporo množic in povzročali razcep v vladnem taboru, vojski in policiji« (Žabkar 2004: 121).

Nesporno dejstvo je, da je propaganda doživela pravi razcvet v času med prvo in drugo svetovno vojno.

Pri politični propagandi gre za tehnike vplivanja, ki jih uporablja vlada, stranka, administracija, skupina pritiska, itd., z namenom, da bi pridobila javnost. Uporaba sredstev je v tem smislu namerna, preračunana; z rezultati, ki naj bi jih dosegli, so jasno določeni in dovolj natančni, običajno pa tudi omejeni« (Ellul v Splichal 1984: 30).

Kot eno podzvrst politične propagande, lahko navedemo tudi uporabo propagande v vojni, kjer so vsebina ter cilji propaganda v službi posamezne vojskujoče se strani.

Za širjenje propagande se uporabljajo (različni) mediji, ki jih Krunič v svojem delu Strategija posrednega nastopanja (Krunič 1997: 94–101) razdeli:

- množične medije: radio, televizija, film,
- letake,
- govorice,
- propagando »iz oči v oči« (t.i. »face to face«),
- druga sredstva: videokasete, plakati, razlasi, pisemske pošiljke...

K razcvetu propagande so svoje dodali množični mediji. Prvi med njimi je bil kar tisk, ki so ga iznašli v 15. stoletju. Vsaka propagandna akcija težki k optimalnosti in učinkovitosti. Dick Grossman je v ta namen podal navodila za uporabo propagande:

- Uporaba bele propagande ima prednost pred črno propagando.
- Ob izvajanju propagande je treba uporabljati resnico; resnica se mora sovražniku zdeti verjetna.
- Osrednja substanca propagande je zanesljiva in točna informacija.
- Pri učinkoviti propagandi morajo novice imeti prednost pred pogledi, dejstva pred pridiganjem, predvsem pa se je treba izogniti grožnjam.
- Propagandist mora imeti sposobnost empatije – vživeti se mora v duha nasprotnika.
- Uspešen propagandist mora skrbeti za lastno izobraževanje.
- Učinkovita propaganda zahteva intenzivno in kontinuirano raziskovanje.
- Propagando in psihološko bojevanje nasploh mora spremljati obveščevalna dejavnost.
- Propagandne operacije morajo biti povezane s strateškimi cilji in pripravljene tam, kjer sta politika in širša vojaška strategija znani.
- Naloga propagandista ni postavljati pod vprašaj politike, temveč delati strogo znotraj kriterijev, ki jih je postavila vlada (zahteva po lojalnosti).

Propaganda se deli na t.i. »belo«, katere vir je znan ali pa priznan s strani propagandista ali pristojne agencije, ter »črno«, ko je vir propagandnih sporočil neznan. Nekateri avtorji govorijo tudi o »sivi« propagandi, ki jo uvrščajo nekam vmes med prejšnji dve omenjeni različici. Pri sivi propagandi vir ni natančno določen. Komunisti v SFRJ so v svoj besednjak po drugi svetovni vojni prevzeli iz leninističnega revolucionarnega slovarja termina propaganda in agitacija. Slednja je bila pojmovana kot besedna bitka za uresničitev določenega cilja. Oba termina so uporabljali združeno. Pečjak nadalje razdeli propagando na odprto, kjer so njeni cilji povsem jasni, ter na prikrito, ki ustvari primerno klimo za neko množično akcijo, cilj pa ostaja neznan (Pečjak v Bezeljak 1997: 34). Vreg opisuje, kako se je spremenila konotacija pojma propaganda v ameriških krogih. Tako se je ameriška propagandna podsekcija vojaške obveščevalne službe leta 1918 preimenovala v Psihološko podsekcijo. Beseda »propaganda« je ostala rezervirana za nemške politične in vojaške nasprotnike (Vreg 2000: 19).

Defenzivni del psihološkega bojevanja predstavlja psihološka obramba. Malešič (1994: 164) jo opredeli kot »posredovanje verbalnih, vizualnih in avdialnih signalov (potencialne žrtve), ki delujejo v smeri slabljenja nasprotnikove volje do agresije«. Poleg tega predstavlja psihološka obramba eno izmed komponent civilne obrambe.

Ločimo štiri funkcije psihološke obrambe:

- preučevanje tujih in lastnih možnosti komuniciranja in propagande,
- načrtovanje dela v vojni in izrednih razmerah v sferi množičnega komuniciranja,
- načrtovanje propagande za krepitev obrambnega duha državljanov,
- ukrepi psihološkega dejstvovanja proti napadalcu.

Temeljni cilj psihološke obrambe je preprečitev atomiziranosti družbe v kriznih (vojnih) razmerah. K temu cilju se teži s pomočjo množičnih medijev, državnih organov s področja informiranja ter delovanja tiskovne agencije.

3. MODEL ZA PREUČEVANJE PROPAGANDE

V delu *Propaganda in War* je predstavljen model za preučevanje propagande. V njem avtorji s pomočjo posameznih indikatorjev preučujejo, kakšen pomen in vpliv je imela propaganda srbske in hrvaške strani na dogajanje v Bosni in Hercegovini, kjer sta si omenjeni, srbska in hrvaška, strani stali nasproti. Pri širjenju propagande so pomembno vlogo odigrali tudi množični mediji, zato ni presenetljiva misel dr. Sandre Bašič Hrvatini, ki jo je v delu *The Role of Mass Media* zapisala, da je potrebno analizirati vpliv medijev v zadnjem desetletju (80. leta; op.a.), ko govorimo o genezi oboroženih spopadov na področju nekdanje Jugoslavije (Bašič 1993: 32–33). Mediji so bili v tistem času (in tudi pozneje) nosilci političnega prepričanja vodstev posameznih republik. Podobno se je dogajalo tudi v času pred in med oboroženimi spopadi. Sandra Bašič Hrvatini ter Martina Trampuž v svojem prispevku *Enjoy Your Enemy or How the Kosovo (Media) War Broke Out* zapišeta tudi, da so mediji v Srbiji (in tudi na Hrvaškem) odigrali ključno vlogo pri konstrukciji sovražnika posameznega naroda (Bašič 2000: 77–86). Režim Slobodana Miloševića je imel v Srbiji pod kontrolo režimske medije, ves čas pa si je oblast v Srbiji prizadevala s podreditvijo ostalih neregimskih medijev.

Na osnovi teoretičnega uvoda, ki je v prvem delu tega diplomskega dela, ter s pomočjo izkušenj ter spoznanj modela za preučevanje propagande iz dela *Propaganda in War*, bom skušal pripraviti modificiran model, ki bi morda kdaj v prihodnosti lahko služil za preučevanje propagande, temeljnega elementa psihološkega bojevanja, v podobnih konfliktnih situacijah, kot se je zgodila leta 1991 na ozemlju Republike Slovenije. V tem modelu bom iskal v posameznih indikatorjih elemente psihološkega bojevanja.

Zaradi ožje in precej manj obširne analize kot je bila opravljena v delu *Propaganda in War*, sem se odločil, da v svojem modelu uporabim manj indikatorjev.

V analizi bom iskal, kako se kaže propaganda v naslednjih pojavnih oblikah:

- jezik,
- ikonografija,
- javnost,
- zgodovinski dogodki,
- avtor sporočila,
- ideologija,
- simboli.

Marx pravi, da je ideologija popačenje realnosti. Ob tem nastaja napačna, bolje rečeno drugačna, zagotovo pa spremenjena slika določene situacije. Prav ta skupek idej, tako nadaljuje Marx, zaslepi člane družbe, da ne vidijo prostislovij in konfliktov med interesi, ki so ugrajeni v njihove odnose. Tako se zgradi napačna zavest o realnosti, ki pa pomaga vzdrževati celoten sistem (Haralambos 2001: 19). Z Marxom se lahko kar strinjamo, saj vsakršno podajanje idej, ki so ponavadi del neke ideologije, spremeni objektivno podobo neke situacije, ki brez ideološke primesi zglada drugače. Ideologija potemtakem opravi svoje poslanstvo, saj omogoči realizacijo posamezne ideje v miselni diapazon posameznika oz. skupine, kateremu je določeno sporočilo ali informacija namenjena.

Splichal je prepričan, da sta za pojav in živahen razvoj propagande krucialno pomembni buržuazna ter industrijska revolucija v 18. stoletju. Pojav ideologija je v tesni povezavi z meščansko revolucijo, z industrijsko pa pride do pojava množičnih medijev. Francoska revolucija velja za nek začetek povezave med ideologijo in propagando. Ob tem pa se Splichal sklicuje na Ellula in Domenacha, ki pravita, »da so družbeni miti in ideologija predpogoj za razvoj propagande«. Glavna naloga propagandista je torej, da ljudje oz. okolje sprejme ideologijo, ki jo propagandist oznanja. Kaj lahko pričakujemo v analizi? Predpostavljam, da bom naletel na elemente kapitalizma (kasneje v zgodovinskem pregledu je nakazano, da je propadel socialistični sistem, vakuum pa zapolni kapitalizem), nacionalizma (posledica procesov osamosvajanja), vse pa prepredeno s posameznimi prvinami, ki pozivajo k spremembi političnega sistema.

Propaganda kot oblika množičnega komuniciranja se pri zavestnem in organiziranem delovanju poslužuje različnih ideologij v želji doseganja določenih zaželjenih oblik mišljenja. Ena od teh ideologij je tudi nacionalizem, ki se pojavi ob koncu 18. v začetku 19. stoletja, ko se pojavi država. Ob koncu 20. stoletja se v Evropi pojavijo oblike nacionalizma, ki razlikujejo med nacijami nacije na osnovi etničnih in verskih razlik. Ernst Gellner definira nacionalizem kot »načelo, ki trdi, da morata biti politična in nacionalna enota eno in isto.«

V Malem leksikonu globalizacije pa definirajo nacionalizem kot politično ideologijo, ki je vezana na oblikovanje nacije–države (Milardović 2002: 128). V družbah, ki doživljajo politične premike, se (volilna) propaganda osredotoči na nacionalne cilje.

Kapitalizem je gospodarska ureditev, katere temelj sta privatna lastnina ter trg. Začetki kapitalizma segajo v začetek novega veka, dokončno pa se kapitalizem uveljavi v procesu industrializacije. Kapitalizem kot ideologija je danes skupek idej, kjer prevladujejo ideje gospodarskega kapitalizma in tržnega gospodarstva, usmerjenega na profit.

Pri ideološkem modelu ne smemo zaobiti pomena rimokatoliške cerkve, ki je v nastalih razmerah pod vodstvom pokojnega ljubljanskega nadškofa dr. Alojzija Šuštarja delovala izredno pomirjevalno ter preudarno, ob tem pa se spretno in preudarno izogibala vseh nepotrebnih konfliktov in težila k propagandi mirnega reševanja konflikta. Področje Balkana je podrobno preučil tudi ameriški religiolog Paul Mojzes, ki je navedel štiri mite, ki so skupni kolektivnim spominom južnoslovanskih narodov; to so mit zemlje in krvi, sindrom križanja in vstajenja, mitsko razumevanje časa in slavitev, pozitivno vrednotenje nasilja in vojne (Velikonja 1996: 116–117).

Tudi jezik velja za pomemben element propagande. Posamezna sporočila so napisana v določenem jeziku. Dejansko opravlja jezik funkcijo prenosa misli avtorja sporočila. Vreg ga pojmuje kot »temeljno prvino simbolične interakcije« (Vreg 2000: 50). Hormann v Splichal (1975: 51) pripisuje jeziku funkcijo, ki je v principu analogna zaznavanju. Splichal (1975: 55–57) ob tem še doda, da je pri komunikaciji pomembna polarizacija vrednot, sklicevanje na posamezne avtoritete, ni pa nepomembno niti to, v kakem tonu je določena informacija podana.

Simboli, tako Sarcinelli, kot nepogrešljiv del propagande, služijo za poenostavitev in pomoč pri komunikaciji. Gre za vidne, slušne in jezikovne »stimule«. V tem kontekstu lahko govorimo o artefaktih, ki obdajajo posamezne govorce. Zastave, ikone, grbi povedo včasih več kot govorec sam. Služijo kot dopolnilo govoru oz. ideji, ki jo podaja. Po Meadu simboli nudijo sredstvo, s katerim stopajo ljudje v smiselne interakcije s svojim naravnim in družbenim okoljem. So človeški izdelki in se ne nanašajo na resnično naravo predmetov in dogodkov, temveč na načine, na katere jih lahko ljudje dojemajo. In nadalje, brez simbolov ne bi bilo niti človeške družbe niti človeške interakcije. Družbeno življenje lahko poteka le, če so pomeni simbolov v veliki meri skupni članom družbe (Haralambos 2001: 899).

Poleg tega Sarcinelli v Vreg (2004: 144) pravi, da simboli ne predstavljajo politike, njene vsebine ali posameznih kandidatov, ampak so vodilo za njihovo sprejemanje. Še več, postanejo nadomestek rešitve problema. Simboli so primerna sredstva za utrjevanje oblasti določene skupine. Med simbole štejemo povečevanje raznih mučenikov, zmag na zgodovinsko pomembnih bitkah, nenehno menjavanje ime ulic, trgov, mest in oblikovanje vedno novih simbolov. Prav slednja dejanja so glavne posledice nenehne reinterpretacije zgodovine, kar je pogosto v službi dnevne politike. Poleg tega je značilno za Balkan obsedenost z nacionalnimi enotami, kjer skoraj ni posluha za avtonomne regije z manjšinskim prebivalstvom (Malešič 1998 : 42).

Propaganda preko indikatorjev vpliva na določeno javnost (Jowwet in O'Donnell v Miklavčič 2004: 51) pojmujejo ciljno javnost kot javnost, ki jo propagandist izbere in pri kateri naj bi dosegel svoj cilj oziroma namen. Propagandno sporočilo je namenjeno prav tisti javnosti, ki naj bi bila koristna in uporabna za propagandista. Pri tem se poslužuje tudi sodobnih raziskovalnih metod, ki omogočajo natančno definiranje ciljnih javnosti ter njihovih lastnosti. S spremembami (beri: znanstveno – tehnološki napredek) je prišlo do spremembe strukture javnosti, ki je prešla od tradicionalne strukture k t.i. »novi javnosti«, t.j. političnemu trgu, na katerem se s svojimi idejami pojavljajo politični akterji, javnost pa s svojimi prijemi obvladujejo, na nek način prav gotovo kontrolirajo, profesionalni eksperti za trg, odnose z javnostmi in oglaševanje. Po Vregovem mnenju so teoretiki ugotovili, »da je javnost nejasno opredeljen tip socialne kategorije«. Ljudje v socialni kategoriji niso povezani zaradi fizične, zunanje realnosti, marveč po presoji opazovalcev, ki so pri njih opazili eno ali več skupnih značilnosti« (Vreg 2000: 29–34).

Analize javnosti se loteva tudi dr. Sandra Bašić Hrvatini, ki v svoji doktorski dizertaciji zapiše, da je pojem javnosti večrazsežnosten. Omenjene dimenzije večrazsežnosti se nanašajo na razsežnost prostora, mnenja, dimenzije dostopnosti ter nadzora. Da gre za neko kompleksnot v razumevanju celotnega pojma javnosti nakazuje tudi misel, ko avtorica pravi, »da se vse razsežnosti medsebojno prepletajo in niti ena od razsežnosti nima v definiranju koncepta javnosti generično vlogo« (Bašić Hrvatini 1996: 168).

Možno je tudi razločevanje:

- Obča javnost, ki je sestavljena iz ljudi, katerih pozornost je obrnjena k vrsti političnih dogodkov nasploh.
- Posebne javnosti so tiste, ki jih zanima le določen sektor dejavnosti. Posebne javnosti imajo svoje organizacije, ustaljene pozicije, svojo ideologijo, medije in v mnogih primerih tudi svoje poklicne govornike.
- Strokovne javnosti so profesionalne skupine s svojo organizacijo, vzorci vedenja ter etičnimi kodeksi (Vreg 2000: 36–37).

Pri posamezni propagandi akciji je potrebno vzeti v obzir ter analizirati tudi zgodovinsko ozadje preučevanega obdobja ali pojava, ki se posredno ali neposredno navezuje na preučevano situacijo. Ob tem ne gre zanemariti mitov, verovanj, prepričanj, ki so lahko del tega zgodovinskega okvira. Na osnovi poznavanja zgodovinskih danosti (objektivnih oziroma subjektivnih) je moč oblikovati določene elemente psihološkega bojevanja. Kaj so miti? To so življenjske zgodbe političnih, nacionalnih, socialnih ali verskih osebnosti v bližnji ali daljni preteklosti posameznega naroda, etnije. Lahko gre za mučenike. Vreg (2000: 111) pravi, »da je mit model za socialno akcijo.«

Vsako (propagandno) sporočilo ima tudi svojega avtorja. To so subjekti, ki pošiljajo določena sporočila javnosti. Dandanes gre za eksperte s področja marketinga, odnosov z javnostmi in oglaševanja. Menim, da lahko govorimo o dveh osebnostnih tipih. Po Vregovem mnenju obstajata razliki med političnim marketingom in politično propagando. Prvi poudarja osebnost politika in gesla, medtem ko politična propaganda v ospredje postavlja doktrino in program.

Potemtakem lahko govorim o propagandistu, ki skuša spodbuditi odgovor sprejemalca, ter o komunikatorju sodobnega političnega komuniciranja, ki ima na voljo najsodobnejšo tehnologijo, politično moč, nacionalne potencialne, cenzuro, represivne ukrepe proti novinarjem in diskvalifikacijo političnih nasprotnikov (Vreg 2000: 26–27). Neizpodbitno dejstvo je, da je uspešna propaganda odvisna od močne in centralne osebnosti, ki zaporedoma pošilja v javnost svoja propagandna sporočila.

4. POLITIČNA SITUACIJA KONEC 80. LET NA PODROČJU SFRJ

V 80. ter na začetku 90. let je prišlo v evropskem varnostnem okolju do nekaterih sprememb, ki so doobra zaznamovale potek razmer vse do danes. Sredi 80. let se je obnovil dialog glede oboroževalne tekme ter odstranitve jedrskih raket v Evropi. Močan pečat so v tem času pustila tudi zasedanja KEVS-a (Madrid 1980–1983, Dunaj 1986–1989, Pariz 1990). Svoj delež je prispevala tudi zveza NATO, ki je sprejela novo vojaško doktrino o nenapadanju med članicami obeh zvez (Zveza NATO in Varšavski pakt, op.a.). V luči prej omenjenega dogajanja so se zadeve spreminjale tudi znotraj posameznih držav.

Leta 1980 je na Poljskem začel delovati močan sindikat Solidarnost, znotraj katerega je delovala tudi poljska opozicija. Sindikat je vodil Lech Walensa. Vse skupaj pa je rezultiralo v izvedbi svobodnih volitev leta 1989 in prepričljivi zmagi opozicije.

V Sovjetski zvezi je marca 1985 prišel na oblast Mihail Gorbačov, ki je pričel z uvajanjem svojega reformnega programa Perestrojka in glasnost. Socialne razmere se niso izboljšale, birokratski aparat je še vedno ohranil svojo moč, pešati je začelo sodelovanje med republikami v zvezi. Baltiške države so predlagale preobrazbo zveze, Gorbačov je na eni strani obljubil še večjo demokratizacijo, na drugi strani pa koncentriral v svoji funkciji še večjo moč. Nezadovoljstvo je doseglo vrhunec avgusta 1990, ko ga je konzervativni del partije zajel na Krimu. Zahvaljujoč hitri in učinkoviti akciji Borisa Jelcina, ki je rezultirala v obliki množičnih demonstracij, je poskus prevrata spodletel. Gorbačov se je vrnil na oblast, a države ni bilo več. Sovjetska zveza je razpadla.

Januarja 1989 so na Madžarskem izpeljali prve svobodne volitve. Že leto poprej je bil odstranjen Janos Kadar, ki je vodil partijo 32 let.

Novembra 1989 je padel Berlinski zid, eden simbolov bipolarne Evrope. Nemška demokratična republika in Zvezna republika Nemčija sta se 3. oktobra 1990 združili. Na Češkoslovaškem je prišlo leta 1989 do žametne revolucije pod vodstvom Vaclava Havla in gibanja Listina 77. Nezadovoljstvo zatiranih je izbruhnulo tudi v Romuniji. Ne samo nevzdržne politične razmere, težave so se pojavile tudi z narodnimi manjšinami. Oblast je skušala s silo zatreti demonstracije madžarske manjšine. Neupešno. Prorežimski protesti so se

sprevrgli v protirežimske, kar je pripeljalo do padca režima Nicolaja Ceausescuja ter smrtjo zakoncev Ceausescu. Pomlad '90 je prinesla prve demokratične volitve tudi v Bolgarijo, režim Todorja Živkova je bil končan (Nečak 2003: 225–239).

Do sprememb je prišlo tudi v SFRJ. Božo Repe v članku Jugoslovanske notranjepolitične razmere in slovenska osamosvojitve pravi, »da so bila 80. leta stanje permanentne krize v federaciji nasploh, da se je kriza stopnjevala zlasti do druge polovice 80. let, vrhunec pa dosegla v začetku devetdesetih« (Repe 2002: 67–69). Janko Prunk v svojem delu Osamosvojitve Slovenije napiše, »da so se v prvi polovici osemdesetih let pokazala ostra mednacionalna in medrepubliška nasprotja, pogojena z gospodarsko krizo« (Prunk 1992: 148)

Mednacionalno in politično ravnovesje v federaciji se je po smrti Tita skoraj porušilo, leto po njegovi smrti je prišlo do demonstracij študentov na Kosovu, kmalu zatem so sledila zaostrovanja v hrvaško-srbskih odnosih, pojavile so se polemike glede okoriščanja manj razvitega juga na račun ekonomsko razvitejšega severa. Leta 1982 je peščica intelektualcev ustanovila Novo revijo, odmevna je bila predvsem njena 57. številka »Prispevki za slovenski nacionalni program«, kjer so v enem izmed poudarkov izpostavili pomen suverenosti »kot pogoja, da narod postane nacija« (Prunk 1992: 150). Julija 1988 se je zgodil proces proti četverici in oblikovanje Odbora za varstvo človekovih pravic kot najmočnejše institucije porajajoče se civilne družbe (Nečak 2002: 305–314). Konec leta 1988 so se registrirale prve politične stranke, ki so aktivno sodelovale pri procesu osamosvajanja. Močno protislovensko razpoloženje je izzvalo tudi zborovanje v Cankarjevem domu 8. februarja 1989, ko so sodelujoči politični akterji podprli stavko kosovskih rudarjev v Starem trgu. Slovenski policisti niso sodelovali pri miritvi izrednih razmer na Kosovu. Istega leta sta bila podana tudi temeljna dokumenta, ki sta »branila in poglobila slovensko suverenost«. Majniško deklaracijo je pripravil opozicijski blok, Temeljno listino 22. 06. 1989 pa takratna pozicija. Prvi so se zavzemali za konfederacijo, drugi dokument pa je še naprej poudarjal jugoslovanski okvir. 1. decembra je slovenska oblast s prepovedjo »mitinga resnice« pridobila poprej izgubljeno kredibilnost (Prunk 1992: 142–160) Pika na i pa je bila dodana z odhodom s 14. (izrednega) kongresa ZKJ, ki je 20. januarja 1990 potekal v Beogradu. Pozimi 1990 se je dokončno izoblikoval strankarski politični prostor, ki se je aprila istega leta pomeril na prvih svobodnih večstrankarskih volitvah, kjer je slavila koalicija DEMOS. Leta 1991 je bil na volitvah za predsednika predsedstva RS v drugem krogu izvoljen Milan Kučan. Novembra 1990 so

postale vse glasnejše in očitnejše napovedi glede razpada Jugoslavije in državljanske vojne. Slovenija je zastopala stališče, ki apriori zanika kakršnokoli federativno državo, je pa zato prišla v poštev interesna zveza, če bi bile za njo zainteresirane suverene republike kot samostojne države (Repe 2003: 25–30).

Čeprav je obstajala zvrhana mera nezaupanja med pozicijo (DEMOS) in staro oblastjo, je v interesu skupnega cilja, t.j. samostojnosti, prišlo do konsenza glede poti, ki vodi do skupnega cilja. Odločitev vodstva DEMOS-a o plebiscitu o neodvisnosti je podprla tudi opozicija.

23. decembra 1990 so volilci z 88,2 % potrdili odločitev za samostojno državo. Po zavrnitvi še zadnjega predloga vzpostavitve konfederacije, ki ga je Slovenija predstavila s Hrvaško februarja '91, so se pričele sistematične priprave na razdružitev s SFRJ. Velja omeniti še srečanja predsednikov jugoslovanskih republik spomladi '91. To je bil eden zadnjih poskusov ohranitve federacije take, kot je bila pred dogodki leta 1991 (Nečak 2002: 312–316).

V enem izmed svojih del je pokojni dr. Jože Pučnik izpostavil vlogo in pomen Nove revije, posebej še 57. številke pri razvijanju programa za osamosvojitve. Pomemben element pri političnem osamosvajanju so odigrale tudi zveze. Prva izmed njih, Kmečka zveza, je bila ustanovljena 13. 05. 1988 v hotelu Union. Izražene so tudi težave, s katerimi se je soočala opozicija. Ena glavnih je bila pluralistična razdrobljenost, kar je rezultiralo v samostojnih nastopih posameznih zvez, »obračanju navznoter« ter »brezobzirni agitaciji za članstvo«. Opisan je tudi potek pogajanj pri oblikovanju koalicije DEMOS, sprva zamišljeno kot t.i. »demokratska listina«. V isti sapi je nastajal tudi politični program (predstavljen 19. 12. 1989 v Demokraciji), temelječ na Majniški deklaraciji. Jože Pučnik je predstavil tudi idejo o osamosvojitvi. Kakor piše, »je prvič o njej govoril v članku Smisel in nesmisel ustavne razprave.« Odločitev o razpisu referendumu 23. decembra je bila določena 9. novembra 1990. Omenjene so tudi težave, s katerimi se je soočal DEMOS pri realizaciji te ideje (Pučnik 2001: 77–101).

Dr. France Bučar pojmuje ustavnopravno osamosvojitve na način, »da se Slovenija izloči iz jugoslovanskega pravnega sistema, medtem ko je z druge, jugoslovanske strani, šlo za prizadevanje, da se Sloveniji ta poskus onemogoči in jo čim tesneje poveže v skupni jugoslovanski okvir formalno federativne države« (Bučar 2001: 117). Junija 1989 je bila v

slovenski skupščini sprejeta Deklaracija o suverenosti Republike Slovenije, ki je določila enoletni rok za sprejem nove ustave in postopek, ki je ugotovil (ne)veljavnost nekaterih predpisov v RS. 28. septembra so bili z ustavnimi spremembami ukinjeni številni predpisi, Slovenija pa si je pridobila pravico, da sama odloča o služenju vojaškega roka, o Teritorialni obrambi in njenem poveljniku. Republiška skupščina je razglasila Zakon o plebiscitu, ob tem sta bili razglašeni še Izjava o dobrih namenih ter Deklaracija o spoštovanju temeljnih konvencij Sveta Evrope. Hkrati so januarja '91 v skupščini sprejeli Resolucijo o predlogu za sporazumno razdružitev SFRJ. 25. junija 1991 so bili sprejeti še zadnji akti, ki so omogočali dokončno razdružitev s federacijo. Tako je Skupščina RS sprejela Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, Deklaracijo o neodvisnosti, sveženj zakonov s področij, ki jih je poprej pokrivala federacija ter ustavni zakon o grbu in zastavi.

Malešič v svojem prispevku »Fragmenti iz analize vojne v Sloveniji« navaja ofenzivne ukrepe Srbije proti Slovenije, ki so prav gotovo prispevali k hitrejšemu osamosvajanju Slovenije na gospodarskem področju. Omenjeni ukrepi so zajemali bojkot in (gospodarsko) blokado Slovenije (december 1989), oktobra 1990 so bile uvedene takse za tista srbska podjetja, ki so kupovala slovenske izdelke, konec decembra istega leta je Srbija nepooblaščno vdrla v finančni sistem zvezne države, marca '91 so bili zaplenjeni prvi obrati slovenskih podjetij (Malešič 1998: 208–210).

Po Prinčiču je gospodarska osamosvojitev potekala v treh fazah. Prvo obdobje, ki ga je zaznamovalo neodločnost in nedorečenost vlade glede poglobitnih vprašanj, je trajalo od maja do decembra leta 1990. V drugem obdobju, od decembra '90 pa tja do 25. junija '91, je postala vlada aktivnejša. Gospodarsko osamosvojitev je predstavila kot svoj primarni cilj. Aktivnosti na tem področju je začela izvajati januarja '91, »ko se je Slovenija z uvedbo lastnega sistema neposrednih davkov in kotizacije zveznemu proračunu fiskalno izločila iz Jugoslavije in odstopila od sanacije bančnega sistema na zvezni ravni«. Marca je bil sprejet proračun, do 25. junija pa še predpisi, ki so urejali bančno področje, kreditno poslovanje s tujino in carinsko službo ter sprejela Programske teze za gospodarsko samostojnost Slovenije. Tretje obdobje se je začelo po 25. juniju. Uresničile so se črnoglede napovedi po izgubi trga bivše države. Svoje je naredila materialna škoda, jugoslovanski trg je bil izgubljen, tuji partnerji so postali omahljivi, povpraševanje se je zmanjšalo, izvoz je postal nekonkurenčen, industrijska proizvodnja je upadala, prav tako obseg investicij in realni osebni dohodki, naraščala je

brezposelnost in inflacija, primankljaj v zunanji trgovinski bilanci, število blokiranih žiro računov in stečajev (Prinčič 2001: 44–54).

Janez Janša poleg političnih razlogov, plebiscita, nacionalne enotnosti, ekonomske razvitosti navaja še nekaj (vojaških) razlogov, ki so pripomogli k osamosvojitvi. Med drugim pravi, »da se je Slovenija pripravila na osamosvojitvev totalno«. Izpostavljen je tudi element »koordinacije odpora«, ki ga je izvajala koordinacijska skupina na državni ravni, nižje so to funkcijo prevzele posamezne podskupine. Razhajanja o pogledu na prihodnost federacije ter močna plebiscitarna odločenost slovenskega naroda sta še pospešili obrambne priprave. Tako je prišlo do močnega odpora proti JLA, ki je maja '90 po ukazu Vojnega sveta skušala razorožiti TO, oblikovana je bila Manevska struktura Narodne zaščite, v rokah novoizvoljene slovenske oblasti so bile evidence z naborniki, TO se je reorganizirala. 15. maja 1991 je bil sprejet dokument, ki je določil smernice za obrambo Slovenije (Janša 1993: 149–151). V letu 1991 se je nadaljevala reorganizacija enot in poveljstev TO, potekale so razne vaje, istočasno pa so bile na terenu enote, ki so bile pripravljene za potencialno obrambno delovanje. Izvedena je bila štabna vaja Kobra, posebna taktična vaja Premik 91, izdelanih je bilo nekaj načrtov (Nabava, Jezero, Kamen). Na posameznih sestankih je potekalo usklajevanje z milico ter organi civilne obrambe. Po sprejetju Zakona o obrambi in zaščiti je prišlo do reorganizacije tudi na občinski ravni, poleg tega sta bila na Igu in v Pekrah ustanovljena dva učna centra. Število vpoklicanih teritorialcev se je povečevalo, iz tujine je TO dobila sredstva zvez, novo orožje ter ostalo vojaško opremo. Junija 1991 so bili izvedeni prvi ukrepi za zavarovanje osamosvojitvenih potez (Kranjc 2003: 19). Vrečar pozitivno oceni »strateško usmeritev obrambne politike pri vzpostavljanju obrambnega in zaščitnega sistema v Republiki Sloveniji« (Vrečar 2002: 208).

Igor Bavčar v svojem članku opozori na razmere, ki so privedle do uspešne obrambe v desetdnevni vojni. V prvi vrsti izpostavi obdobje do srede osemdesetih, ko se pojavijo civilnodružbena gibanja (odpora) in druge pobude, ki so se kasneje širile preko Odbora za varstvo človekovih pravic in preko tez za novo slovensko ustavo, vrh pa dosegle s prvimi svobodnimi volitvami in oblikovanjem vlade spomladi 1990 (Bavčar 2001: 153–158).

5. OSAMOSVOJITVENA VOJNA

5.1 KRONOLOGIJA

Dr. Ljubica Jelušič je v svojem prispevku *Jugoslovanska ljudska armada leta 1991 v Sloveniji – začetek konca ene največjih evropskih vojsk po koncu hladne vojne* opredelila časovni okvir oboroženega spopada v Sloveniji. Za začetek vojne šteje 27. junij 1991, ker je bil takrat izdan ukaz Predsedstva Republike Slovenije o uporabi orožja proti JLA. Hkrati pa dodaja, da je možno opredeliti začetek tudi dan poprej, 26. junija, ko so enote JLA zapustile vojašnice in se podale proti meji. Janez Janša ob tem navaja dva datuma. Prvi je 26. junij ob 3.30, ko je Zvezni izvršni svet sprejel odlok o blokadi državne meje v Sloveniji, drugi datum pa se tiče 27. junija, 1.15. Takrat je lahka protiletalska oklepna baterija iz sestava 306. LAP PZO JLA prestopila državno mejo v Metliki (Janša 1992: 160). Podobno je tudi pri koncu oz. zaključku oboroženega spopada. Naveden je 7. julij 1991, ko je bila na Brionih podpisana Brionska deklaracija. V poštev pride tudi 10. julij in sprejetje le-te s strani Skupščine Republike Slovenije. Naslednji možni datum v vrsti je 18. julij, ko je predsedstvo SFRJ sprejelo sklep o umiku JLA iz Slovenije. Dr. Jelušičeva navaja še 26. oktober 1991, ko je prišlo do zadnjega premika enot JLA na slovenskem ozemlju (Jelušič 1997: 215–217). Sam bi dodal še 7. oktober 1991, ko je potekel trimesečni moratorij, ko so bile na pobudo mednarodne skupnosti zamrznjene in ustavljene vse aktivnosti Slovenije in Hrvaške na poti v samostojnost. Tega dne Slovenija tudi uradno prevzame nadzor nad svojimi mejami (Jež 1994: 146–161). JLA je načrtovala, da bo z 2000 svojimi možmi (ter 15 000 v vojašnicah) v osmih urah v tankih in oklepnih vozil vzpostavila prvotno stanje. Akcija naj bi potekala 26. junija med šesto zjutraj in drugo popoldan. Da bi se JLA bolje pripravila, je bila akcija prestavljena za en dan (na 27. junij). Načrt je izdelal generalštab, glavni del akcij pa bi se izvedle v 5. vojaškem območju, sodeloval bi tudi 13. korpus s sedežem na Reki. V akciji so sodelovale manjše enote, ki so imele hrane in bojne potrebščine za dva dni.

26. junij

- slovesnost na Trgu revolucije v Ljubljani ob razglasitvi samostojnosti,
- premik prvih enot proti mejam na Primorskem,
- preleti vojaških letal nad Ljubljano,
- enote 13. korpusa JLA z Reke brez bojov zasedle mednarodne mejne prehode na Primorskem.

27. junij

- oklepna enota JLA prestopi slovensko hrvaško mejo (prvi streli na cesti Metlika – Novo mesto pri zaselku Pogance),
- napad JLA z enotami iz 5. vojaškega območja,
- zasedba letališča Brnik,
- prvi uničen tank JLA v Komendi,
- blokada tankovskih enot JLA v Ormožu ter na Medvedjeku,
- napada TO na letališče v Cerkljah,
- preprečitev desanta JLA v Trzinu,
- helikopterski napad na mejni prehod Karavanke.

28. junij

- letalski napadi na letališče Brnik, televizijske oddajnike (Kum, Nanos) ter kolono tovornih vozil na Medvedjeku, letalski napada na blokado pri Štrihovcu,
- blokada oklepnih enot in vojašnic JLA,
- spopadi na mejnem prehodu Holmec,
- TO zavzame več mejnih prehodov, vojašnic, skladišč, prisluškovalnih centrov,
- prihod diplomatske misije Evropske skupnosti (Hans Van den Broek, Jacques Poos, Ginanni de Michelis) v Beograd in Zagreb,
- sklenjeno premirje.

29. junij

- nadaljevanje spopadov, najhujše na mejnem prehodu Škofije,
- prihod generala Andrije Rašeta v Ljubljano, da bi se uskladili pogoji premirja,
- obstreljevanje s topovi na mejnem prehodu Škofije,
- pogajanja na mejnem prehodu Vrtojba.

30. junij

- zasedanje slovenske skupščine,
- ob 10.00 so proti Sloveniji poletela letala JLA, 10.15 so se vrnila na letališča,
- prihod delegacije zvezne vlade s premierom Antejem Markovićem v Ljubljano; sklenjen dogovor o prekinitvi ognja in deblokadi vojašnic.

01. julij

- JLA uniči svoje skladišče orožja na Črnem vrhu nad Idrijo,
- TO in slovenska policija sta prevzela nadzor nad mejnim prehodom Karavanke
- V Sevnici, Krškem, Novem mestu, Postojni in Slovenj Gradcu so imeli alarm za zračni napad,
- Stipe Mesić je izvoljen za predsednika predsedstva SFRJ.

02. julij

- bojna letala JLA so na letališčih v Beogradu, Zadru, Puli in Bihaču v polni bojni pripravljenosti za napad na Slovenijo, opremljena naj bi bila z »cluster bombami«,
- letala JLA napadejo oddajnik na Boču,
- spopad TO in JLA v Krakovskem gozdu in na Šentilju,
- Milan Kučan in Dimitrij Rupel se v Beljaku srečata z Hansom Dietrichom Genscherjem,
- v Ljubljano pride posredovalna misija Stipeta Mesića, ki jo vodi Vasil Tupurkovski.

03. julij

- Na Dunaju uradno napovedo, da bi lahko Avstrija v doglednem času sprejela sklep o priznanju Slovenije in Hrvaške kot suverenih držav,
- občasni spopadi po Sloveniji,
- zvezna vlada imenuje komisijo za pogajanja.

04. julij

- vsi mejni prehodi so v slovenskih rokah,
- umik enot JLA v vojašnice, ki dobijo vodo in elektriko,
- v Slovenijo pride delegacija mednarodne mirovne komisije,
- konec spopadov.

Potencialni konci spopadov:

07. julij

- Podpis Brionske deklaracije.

18. julij

- Predsedstvo SFRJ sprejelo sklep o umiku JLA iz Slovenije.

07. oktober

- Poteče trimesečni moratorij, ko so bile na pobudo mednarodne skupnosti zamrznjene in ustavljene vse aktivnosti Slovenije in Hrvaške na poti v samostojnost.
- Slovenija tudi uradno prevzame nadzor nad svojimi mejami.

26. oktober

- Končan umik enot JLA iz Slovenije.

TO je imela na začetku vojne okoli 16 000 mož, do konca spopadov naj bi ta številka narasla na 35 200. Pripadnikov Ministrstva za notranje zadeve je bilo okoli 10 000.

JLA je imela v enajstih dneh uničenih ali poškodovanih 31 tankov, 22 oklepnih transporterjev, 172 trabsportnih vozil, 20 terenskih vozil, 6 helikopterjev. Poleg tega je umrlo 45 pripadnikov JLA, 146 je bilo ranjenih, v slovenskem ujetništvu je bilo zajetih 4693 pripadnikov JLA ter 139 pripadnikov zvezne milice.

Na slovenski strani je bilo 19 mrtvih in 182 ranjenih (Švanjcer 2001: 21). Po podatkih Rdečega križa Slovenije je na obeh straneh skupno 65 mrtvih ter 330 ranjenih. Na strani TO je bilo 5 mrtvih in 116 ranjenih, v policiji 4 mrtvi in 146 ranjenih, ostale žrtve so bili civilisti, tudi 10 ubitih tujcev (Janša 1992 : 172).

5.2 ANALIZA PSIHOLOŠKEGA BOJEVANJA V VOJNI ZA SLOVENIJO

5.2.1 PRED OBOROŽENIM SPOPADOM

Po prvih svobodnih volitvah aprila 1990 je Slovenija dobila novo izvršno oblast, takrat imenovani izvršni svet (IS). Eden izmed resorjev v IS je bil tudi Republiški sekretariat za informiranje, ki ga je sprva vodil Stane Stanič, aprila 1991 ga je zamenjal Jelko Kacin, ki je do tedaj opravljal funkcijo namestnika sekretarja za obrambo na republiškem sekretariatu. Tako je aprila 1991 stekel projekt »medijska strategija slovenskega osamosvajanja«. Priprave psihološke obrambe je koordiniral Sekretariat za informiranje, ki je bil v tesni povezavi z republiško koordinacijo, katere vodja je bil Igor Bavčar, sicer sekretar za notranje zadeve. Glavna pozornost je bila namenjena pripravam nacionalnih sredstev javnega obveščanja, ki bi (oz. so) vodili psihološko bojevanje. Po besedah takratnega ministra za informiranje Jelka Kacina so imeli elektronski mediji (radio, televizija) pomembno vlogo zaradi »komunikacije v realnem času«. Po mnenju Nereda so na uspešno delovanje medijev v izrednih razmerah vplivale tudi pravočasne in vsestranske priprave, v katere je bila poleg sekretariata za informiranje še posebej aktivno vključena RTV Slovenija (Nered 2001: 63).

Med pripravami na poseg JLA so uporabili tudi podatke iz javnomnenjskih raziskav.

Sekretariat za informiranje je imel tri ključne naloge v pripravi medijskega prostora:

- ustanovitev slovenske tiskovne agencije (STA),
- organizacija tiskovnega središča,
- sodelovanje z elektronskimi mediji (Kacin 2000: 276–277).

Medijski prostor je tako v Sloveniji kot v celotni takratni državi SFRJ pred ustanovitvijo z informacijami oskrboval Tanjug, takratna edina jugoslovanska tiskovna agencija. Če je Slovenija želela informirati tujo javnost z informacijami oz. sliko realnosti, kot jo je videla sama, je morala v ta namen ustanoviti lastno tiskovno agencijo, ki bo določene informacije plasirala v svet. Tako je bila konec maja 1991 ustanovljena tiskovna agencija, ki je 25. junija začela z delom.

Pet dni pred uradnim začetkom delovanja Slovenske tiskovne agencije je bilo v Cankarjevem domu pripravljeno tiskovno središče, ki je bilo v prvi vrsti namenjeno tujim poročevalcem, ki

bodo osebno prisostovali slavnostni razglasitvi samostojnosti. Predvideno je bilo, da bo delovalo do 28. tega meseca, saj je bil do takrat rezerviran prostor v Cankarjevem domu. Po že znanem scenariju se je delovanje tiskovnega središča zavleklo tja do 12. julija. V tem času (20. junij – 12. julij) se je akreditiralo 1400 novinarjev. 900 jih je bilo iz tujine, 250 iz republik bivše države, 250 pa iz Slovenije. V ekipi tiskovnega središča je delalo 10 strokovnih in administrativnih delavcev Ministrstva za informiranje, 41 delavcev Cankarjevega doma, tehnikov, hostes, 6 prevajalk za simultano prevajanje, 4 prevajalci za pisne prevode ter 10 zunanjih sodelavcev in prostovoljcev. TV Slovenija je akreditirala več kot 100 svojih sodelavcev. Svoje predstavnike je poslalo okoli 50 tujih televizijskih hiš. Novinarjem je bila na voljo tudi vsa možna logistična podpora za nemoteno delo. Tako so lahko uporabljali pet telefaksov, šest teleprinterjev, šestnajst telefonskih govornic, trideset pisalnih strojev.

Slovenska stran je novinarjem podajala informacije na sledeče načine:

- omogočanje spremljanje vesti Slovenske tiskovne agencije (STA), Tanjuga in Hine;
- sprotna distribucija prevodov uradnih dokumentov, deklaracij, komunikejev, uradnih korespondenc, izjav in stališč;
- »brifingi« oz. novinarske konference, kjer se je simultano prevajalo v angleščino, italijanščino in srbščino oz. Hrvaščino;
- novinarske konference so potekale dvakrat ali trikrat dnevno;
- na novinarskih konferencah se je seznanjalo novinarje s stališčem tujih delegacij, ki so v znamenje podpore obiskale republiko Slovenijo;
- najmanj dvakrat dnevno so novinarji spremljali poročila TV Slovenija; poročila so se prevajala simultano;
- organizacija številnih posamičnih razgovorov novinarjev in vodilnih slovenskih politikov.

V primeru spopada so bile načrtovane vsaj tri tiskovne konference dnevno, da ne bi tuji dopisniki begali po Sloveniji in iskali informacije. Po eni strani so jim predstavniki naše oblasti hoteli olajšati delo ter jih obvarovati pred morebitnimi nevarnostmi, po drugi strani pa je šlo za nek nadzor nad dogajanjem. S takšnim posredovanjem podatkov je imela slovenska stran monopol nad informacijami.

Ministrstvo je za to nalogo angažiralo RTV Slovenijo in ji zadalo posebne naloge. V ta namen so bili izdelani načrti za področje celotnega sistema proizvodnje in oddajanja programa. Del načrtov je bil preizkušen tudi v praksi. To je potrdil tudi Jelko Kacin v pogovoru, ki sem ga opravil med pripravo tega dela:

»Bila je opravljena disperzija mobilne opreme televizije pod izgovorom, da gre za svetovno prvenstvo na divjih vodah v Tacnu. Mobilna oprema radia Slovenija je bila umaknjena iz Ljubljane. Marca po končani planiški prireditvi je bila opravljena prva vaja povezovanja z improviziranimi sredstvi preko sosednjih držav v primeru, da bi vzhodni in centralni del Slovenije bil začasno zaseden s strani JLA.«

RTV je morala zagotoviti neprekinjeno pokritost ozemlja Slovenije z vsaj enim radijskim in televizijskim programom. Poleg tega je RTV pripravila tudi rezervne opcije za predvajanje preko stacionarnih in mobilnih oddajnikov. Vsa mobilna tehnika je bila spravljena v gasilskem domu na Igu. Da bi se izognili možnim nevšečnostim ob morebitnem poškodovanju opreme med spopadi, so bili že pred začetkom bojev vzpostavljeni kontakti s proizvajalci opreme. Pozitivna okoliščina za Slovenijo je bilo tudi dejstvo, da je JLA začela svojo akcijo takoj po razglasitvi osamosvojitve. Tako so številni tuji novinarji, ki so spremljali slavnostno razglasitev, že dan zatem poročali o spopadih v Sloveniji.

Morda je še najbolje delo RTV Slovenije opisal kar Tone Hočevar, eden od novinarjev v tistem času, ki je 26. junija 2006 sodeloval v radijski oddaji Studio ob sedemnajstih:

»Jaz sem prepričan, da televiziji ne prej ne kasneje ni uspelo delovati tako, ne vem, če samo organizirano, tako povezano kot kolektiv kot ravno v tistih dneh. Zahvaljujoče čemu ne vem, morda dobri organizaciji. Mislim, da je tukaj potrebno omeniti Lada Ambrožiča, ki je izjemno, skoraj z vojaško organizacijo, organiziral turnuse in ker so vsi znali imenitno delat. Takrat si ugotovil, kdo je pravi profesionalec in kdo ni. Večina med njimi je bila takih, ki jih sicer pred kamero nismo poznali ne prej ne kasneje. Mi smo takrat bili že utečeni. Moramo se spomniti, da se vse skupaj ni začelo takrat, ampak so bile napetosti že prej. Mi smo tudi z radiem zelo dobro sodelovali. Že parkrat prej se je zgodilo, da smo šli zaradi pritiskov iz Beograda ob dveh zjutraj v oddajo in to zahvaljujoč radiu, ki je obvestil poslušalce, naj

preklopijo na televizijo, da bodo videli, kaj se dogaja še kje drugod. Mislim, da je takrat moja hiša zgledno sodelovala.«

O delu Radia Slovenija pa je svoje dodal še Sandi Frelih, radijski novinar:

»V bistvu se je dogajanje začelo dan, dva prej, ko smo spremljali zasedanje takratne skupščine in razglasitev samostojnosti. Po krajši slovesnosti, ki smo jo imeli v službi, potem ko smo opravili delo, smo kmalu dobili prve novice o vojaškem napadu. Takrat smo že, ko je potekal nočni program, prekinili program in začeli oddajati. Oglašali so se naši dopisniki, kolegi iz terena in ta program smo v bistvu zjutraj, ko smo morali vse tri programe Radia Slovenija razkleniti, nadaljevali enotno. S poročili dopisnikov, kolegov, javljali iz terena, hitro smo se organizirali. Angažirali smo, tako kot v primeru vojne, posebne ekipe, ki so prišle na teren v primeru, če bi naš centralni oddajnik, če bi našo radijsko oddajo sesuli. Bili so na svojih lokacijah in opravljali normalno delo. Seveda ob veliki požrtvovalnosti vseh kolegov.«

Ena izmed potez, ki jo lahko štejemo med elemente psihološkega bojevanja (krepitev zavesti, kaj TO premore, če pride do morebitnega spopada), je bil posnetek, ki ga je MO odstopilo nacionalni televiziji. Ob tej priliki, pred plebiscitom 23. decembra 1990, je bil prikazan preskus novega orožja, ki ga je dobila TO. Reakcija ni izostala, namen je bil dosežen. Slovenska javnost je videla, da gre to pot zares, da Slovenija misli resno. Reagirala je tudi zvezna oblast, ki je obtožila takratno slovensko vodstvo zaradi tihotapljenja orožja in kršenja zveznih predpisov (Kacin 2001: 278).

Ali pa...

Svoje vlogo so odigali tudi časopisi. Tako priznava Janez Janša (Janša 1992: 41), da je Delo v zadnjih mesecih pred 26. junijem in posebno ob zaostritvah marca in maja odigralo pomembnejšo pozitivno vlogo kot katerikoli drug medij v Sloveniju.

Ali...

Takoj po izpustitvi dveh ugrabljenih častnikov TO (Vladimir Milošević, Milko Ozmec), ki ju je JLA zajela 24. 05. 1991 med pogajanja v Mariboru, je prišel Jelko Kacin v Maribor in organiziral tiskovno konferenco (Janša 1992: 130).

Ali...

14. junija je bilo poslano vsem glavnim urednikom tiskanih medijev posebno obvestilo, kjer je bil predstavljen uradni simbol (»Samostojna SLOVENIJA 1991«), »ki ga lahko uporabite ob informacijah oziroma rubrikah, v katerih boste pisali o dogajanjih v tem času.« Sporočilo za novinarje je podpisal Jelko Kacin, republiški sekretar.

5.2.2 MED OBOROŽENIM SPOPADOM

Po slovesnosti na Trgu republike so kmalu začela republiški zračni prostor preletavati letala JLA. Ob 2. uri in 45 minut so krenili deli 1. in 2. bataljona oklepne brigade na Vrhniki proti Ljubljani.

Sekretariat za informiranje je svoje prvo sporočilo za javnost končal z naslednjim stavkom: *»Dosedanje ravnanje ZIS in vojaškega vrha je še bolj poglobilo nezaupanje v JLA in otežilo možnosti za sporazumevanje.«* (Sporočilo za javnost, 27. 6. 1991) Na seji predsedstva Republike Slovenije 27. junija malce po šesti uri zjutraj je bilo sklenjeno, da Milan Kučan spregovori na televiziji, Lojze Peterle, Janez Drnovšek in Dimitrij Rupel pa so skušali navezati stike s predstavniki tujih vlad, da se jih obvesti o trenutni situaciji v Sloveniji, ki je bila drugačna, kot jo skušala prikazati jugoslovanska stran preko diplomatsko konzularnih predstavništev in Tanjuga. Zgodaj popoldan, 27. junija, je admiral Brovet preko Tanjuga sporočil, da je JLA dosegla cilj in zavarovala državne meje SFRJ (Janša 1992: 167–168).

27. junija okoli 19.00 ure je bil sestreljen prvi helikopter JLA. Preko radia je za to v hipu izvedela cela Slovenija (Janša 1992: 171).

Tako, kot je bilo sprva predvideno, so se vse informacije zbirale v Cankarjevem domu, kjer je bil sedež tiskovnega središča. Tu so bili zbrani novinarji, ki so dvakrat (oz. trikrat) dnevno prisostovali tiskovni konferenci, ki jo je vodil Jelko Kacin, minister za informiranje. Prav ta program, t.j. dve tiskovni konferenci v enem dnevu, sta omogočili slovenski strani, da je novinarje držala na enem mestu. Ostajali so v Ljubljani, ne da bi begali po terenu ter se ob tem izpostavljali nevarnostim. Nezanemarljivo je bilo tudi dejstvo, da je slovenska stran ves čas, hote ali nehote, imela nadzor nad tujo sedmo silo. Jelko Kacin je opisal tedanjo situacijo takole: »Skratka, napihovali smo se veliko bolj kot se je to dalo videti na terenu... da dajemo čim več informacij, da bi se pozornost javnosti usmerila na nas in ne na posamezne dogodke

na terenu...« Novinarji so imeli dobre pogoje za delo, vsakdan pa so jim prevajali simultano večerni Dnevnik na TV SLO ter še eno informativno oddajo v toku dneva. Sekretariati so se z uredbo IS RS na dan začetka spopadov prekvalificirali v ministrstva, ki so izdajala sporočila za javnost

V času od 26. 6. do 5. 7. 1991 je Republiški sekretariat na javnost naslovil 16 uradnih sporočil, en popravek in eno izjavo. Skupno število pripravljenih sporočil je zagotovo večje, morda celo 30.

26. junij

1.

Prvo sporočilo za javnost je bilo izdano 26. 6., kjer se že omenja *»povečana bojna pripravljenost v nekaterih enotah JLA na področju države Slovenije.«*

Tu je že podan sum oz vedenje, da se pripravlja (oborožena?) akcija proti Sloveniji, zaznana je notranja defenzivna operacija. Kot drug pomemben element psihološkega boja pa je uporabljen termin »država«. Tu je šlo po mojem mnenju za potezo, ko termin »država« že vsebuje neko nacionalno noto oz element z močnim pridihom nacionalistične ideologije, ko se med sabo pomešata propaganda in ideologija (v tem primeru nacionalizem).

In hkrati tudi za propagando. Da se je propaganda uporabljala, je potrdil tudi Jelko Kacin, ko pravi:

»...jaz lahko temu rečem, da je to po današnjih kriterijih bila propaganda, bilo je navijanje za plebiscit, bilo je dviganje samozavesti in ponosa ljudi, da jih ne bi bilo strah odločitve in sprejemanja te odločitve.«

Šlo je za vpeljavo pojma »država Slovenija« v domači in tuji besednjak in razmišljanje. V tistem hipu je bilo nemogoče govoriti o državi, saj teorija piše, da lahko govorimo o državi oz državnosti takrat, »ko je država, kot na nekem določenem ozemlju oblikovana enota, v celotni samostojna pri svojem odločanju in ima ob tem tudi vso potrebno moč (predvsem fizično), da svojo suverenost, predvsem navzven, tudi uveljavi.« (Čargo 1998: 8).

Republika Slovenija je bila 26. 6. 1991 na določenem ozemlju oblikovana enota, še vedno pa ni bila v celoti samostojna pri svojem odločanju, zato ne moremo govoriti o suverenosti in državnosti.

V prvem sporočilu za javnost je tudi komponenta zaupanja in pomiritve za slovensko javnost, saj v enem izmed odstavkov jasno piše, *»da so začeli (organi za notranje zadeve Slovenije ter štabi Teritorialne obrambe) izvajati nekatere preventivne ukrepe po naprej pripravljenih načrtih.«* Omenjeni citat smatram kot ofenzivno notranjo psihološko operacijo, saj je šlo po Malešiču za promocijo zelenih zaznav med pripadniki znotraj lastne organizacije v smislu: *»Slovenija je pripravljena«*.

27. junij

1.

V tem sporočilu RSI obvešča javnost o aktivnostih JLA (premiki oklepnih brigad na Vrhniki op.a.). V peti vrstici pa kaj hitro padejo v oči naslednje besede, citiram: *»...na poti so jih enote TO in organov za notranje zadeve skušale zaustaviti z nenasilnimi sredstvi.«* Menim, da je hotela slovenska stran že takoj na začetku jasno izpostaviti in tuji javnosti povedati (domači je bilo tako ali tako jasno), kdo je agresor in kdo žrtev, oz jim *»prodati zgodbo Davida in Golijata«*, o kateri govori Jelko Kacin. Sledi vzpostavitev relacije mi – oni. Upal bi reči, da je bilo zaznati delčke Gandijevske ideologije, s težnjo nenasilnega upora, ki pripelje na human način (nenasilna sredstva) do zelenih rezultatov (samostojnost). Tu zasledimo tudi elemente ofenzivne zunanje operacije (prikaz JLA kot nasilnega agresorja, ki povzroča škodo z uničevanjem lastnine prebivalcev; to se prikaže tako s tekstom, učinkoviteje pa s slikovnim materialom). Dejstvo je bilo, da je bila domača javnost odločena, česa si želi, t.j. samostojne države Slovenije. Glavni cilj vseh akcij na področju psihološkega boja je bilo osveščanje ter prepričevanje tuje javnosti in vplivanje na njihovo razmišljanje, da bi le sprožilo ravnanje njihovih vlad, ki so nasprotovale kakršnim koli spremembam na področju SFRJ.

Naprej je tudi napisano, *»da so tanki ob prebijanju ... povzročili veliko materialno škodo na vozilih.«* Jezik je poln pretiravanja. Če bi težili k objektivnemu pisanju, kar pa je v danih vojnih razmerah težko oz. nemogoče, bi preprosto napisali, kaj se je dejansko uničilo, vse pa

bi bilo navedeno s številkami in golimi dejstvi. Ker pa se je hotelo očrniti nasprotnika (del širše strategije, kar je v takih razmerah tudi jasno, predvsem pa legitimno in legalno!) in ga prikazati kot negativca (v funkciji psihološkega boja), se je uporabil termin »veliko«, ki pa resnici na ljubo ne pove veliko oz. vse in nič. Gre zgolj za pavšalno subjektivno oceno poročevalca, avtorja sporočila, ki želi na ta način ustvariti »negativno podobo JLA« tuji javnostim, ki je spremljala dogajanje v Sloveniji.

2.

Dejstvo je, da je bila slovenska javnost odločena, kaj hoče doseči, t.j. samostojnost in neodvisnost. Zato pa je bilo treba prepričati tujo javnost. Eden od načinov so bili tuji novinarji, ki so bili obveščani v tiskovnem središču v Ljubljani, druga pot pa Slovenci v tujini. O tem poroča tudi Republiški sekretariat za informiranje.

»...da nameravajo Slovenci, ki živijo v ZDA, zahtevati od ameriške vlade, da se javno opredeli do dogajanj v Sloveniji in Jugoslaviji. Ameriško vlado bodo pozvali, naj prizna samostojno Slovenijo.«

Iz tega dokumenta lahko razberemo, »da Slovenci v domovini niso sami«. Tudi Slovincem v inozemstvu ni vseeno, kaj se dogaja v domovini. Gre za elemente nacionalistične ideologije (priznanje samostojne Slovenije) ter odkrit javni apel ameriški oblasti (nagovor tujih javnosti), ki je bila tik pred spopadom na tleh SFRJ odločno proti razpadu federacije. Četudi to ni bilo v taki meri, kot je napisano v sporočilu za javnost, je tudi na ta način skušala slovenska stran skrbeti za nivo oz. dvig morale domače javnosti (notranja ofenzivna operacija).

28. junij

1.

V tem primeru gre za opis nočnih dogodkov in premikov posameznih enot JLA ter zaznanih aktivnosti JLA in TO.

Prvi in drugi dan spopadov (26. in 27. junij) sta se prvi sporočili za javnost začeli z informacijo o premikih enot JLA. Sporočilo tretjega dne (28. 6. 1991) pa v prvih vrsticah

prinaša vest o enotah TO, ki so obstreljevale letališče Cerklje, kar je privedlo do umika enot JLA. Tudi če ni bilo točno tako, kot je bilo zapisano, je novica spodbudna v funkciji krepitve duha lastnega naroda. Menim pa, da se je ponovno skušalo pokazati na trdno odloč(e)nost slovenske strani. Morda je bila prav ta odločnost eden od ključnih faktorjev, s katerim si je Slovenija pridobila kredibilnost v mednarodni skupnosti. Omenjen del lahko okarakteriziramo za odprt način propagande, ko je cilj akcije znan (t.j. trdna odloč(e)nost slovenske strani).

V drugi polovici (prvega sporočila) je govora tudi o tragičnem dogodku, ko sta bila ranjena dva miličnika, oba sta navedena z imenom in priimkom. Eden od njiju je podlegel ranam, ki so mu jih zadali streli JLA. Skratka, gre za resen spopad. JLA je grda, JLA strelja na Slovence, JLA ubija. Tudi zaključek je napisan v dramatičnem slogu, saj je bil v Središču ob Dravi zadet mejni kontejner, ki pa v času pisanja poročila *»še vedno gori«*.

2.

Drugo sporočilo za javnost poroča o sestanku Predsedstva RS. Beseda je tekla o trenutni situaciji na ozemlju Slovenije, obravnavana so bila tudi poročila o *»brutalnem bombardiranju jugoslovanskega letalstva«*. Jezik dodobra opravlja funkcijo prenosa misli avtorja sporočila. Povedano je bilo, kar si dejansko slovenska javnost misli o JLA in njenem početju. V načinu komunikacije je zaslediti elemente pretiravanja, ki pa so v funkciji subjektivnega opisa.

Pomembni element so bila prizadevanja t.i. *»mednarodne aktivnosti za zaustavitev agresije na Republiko Slovenijo«*.

V nadaljevanju se za opis letalskih napadov uporabi pridevnik *»srditi«*. Za samo dramatičnost to pot poskrbi novica, *»da je bilo predsedstvo RS med sejo obveščeno o letalskih napadih na Dravograd ter oddajnika na Nanosu in Kumu.«* Prav z bombardiranjem strateško pomembnih objektov so skušali onemogočiti pretok informacij in s tem onemogočiti nasprotno stran v informacijskem in psihološkem bojevanju.

29. junij

1.

»JLA ne spoštuje dogovorov.« To je moč razbrati iz prvih treh vrstic prvega sporočila za javnost, saj posamezne dejavnosti JLA kažejo na to, da ne spoštuje dogovora o prekinitvi vseh aktivnosti. Izpostavljen je tudi dogodek na Ptuju, ko je upokojeni oficir JLA streljal na miličnika in ga hudo ranil. Ponovno se poročilo konča v dramatičnem slogu z besedami: *»Za njegovo življenje se še borijo v mariborski bolnišnici.«* Tu zasledimo tudi simbolno obliko propagande, saj prav ta vojak, za katerega življenje se borijo, predstavlja Slovenijo, ki se na vse kriplje trudi za svoj cilj. Tudi za ceno življenja.

2.

Prvič v času spopadov je v enem izmed sporočil zaznati kritiko poročanja druge medijske hiše. To pot se je RSI obregnil na poročanje TANJUG-a (STA je nastala kot odgovor na TANJUG oz. alternativa tej tiskovni agenciji, da bi imela Slovenija lasten vir obveščanja tujih javnosti), *»ko naj bi se v Sloveniji prijemali za glavo«* in naprej, *»da se celo novinarjem, vajenih vseh mogočih obračanje besed, izvije vzdih: Saj to ni res!«*. Tako naj bi TANJUG poročal, da je dr. France Bučar za nemški Spiegel izjavil, da je intervencijo armade v Sloveniji odobril James Baker osebno.

V nadaljevanju piše zelo pomenljivo, *»da smo kot že toliko drugih preverjali tudi to Tanjugovo novinarsko konstrukcijo.«*

Ne samo JLA, do Slovenije se vede skrajno neodgovorno in neprofesionalno tudi TANJUG.

29. 6. je bil pripravljen tudi »Popravek sporočila«, ki se je nanašal na eno izmed sporočil, ki ga v analizi ni (ni bilo dostopno oz. ga ni bilo v arhivu Urada za informiranje RS). V njem sporočajo, *»da je prišlo do napake. Na Hrvatine ni bil izvršen desant, ampak so bili opaženi preleti helikopterjev na tem območju.«*

Sklepam, da so v sporočilu pred tem poročali o desantu na Hrvatine. Novico so javili ali domačini (v Cankarjevem domu v tiskovnem središču so sprejemali klice državljanov) ali enote na terenu. Tokrat je šlo za dezinformacijo.

30. junij

Bila je nedelja. Dan brez konkretnih novic, poudarek v obeh sporočilih za javnost pa temelji na statistiki. Šlo je za prikaza bilance dosedanjih bojev. Tako na medijskem kot vojaškem polju.

1.

Slovenska stran je v tem sporočilu želela poudariti, kolikšno je zanimanje za dogajanje v Sloveniji. Zato je navedla število navzočih poročevalcev iz tujine, Slovenije ter drugih republik. Da se dela dobro, da celotna medijska kampanja že žanje sadove, pričajo vrstice, kjer piše, *»da spremlja dogajanja v Sloveniji veliko znanih novinarskih imen z vsega sveta.« Tako so prišli v Ljubljano poročevalci ABC, CNN, Sky News, BBC in vseh največjih tiskovnih agencij in časopisov.«*

2.

Zbrani so bili podatki o ubitih in ranjenih pripadnikih JLA, slovenske policije in TO. Dodani so tudi podatki o ujetih pripadnikih JLA. Spodbudno (dvig morale) pa je vplival tudi podatek o 1434 prostovoljcih, ki se želijo vključiti v enote TO. Ob nedeljah Delo ni izhajalo.

1. julij

Od tega dne naprej se je spremenil tudi zunanji izgled sporočil. Na vrhu sporočila (A 4 format, poslano preko faksov) je bil velik napis Samostojna Slovenija 1991, pod njim pa je bil naveden avtor sporočila: Ministrstvo za informiranje.

Še na eno novost sem naletel v analizi. S 1. julijem je prisotno oštevilčenje dnevniških sporočil, česar poprej ni bilo zaslediti. 1. julija je bilo pripravljenih vsaj sedem (to je zadnje, ki sem ga našel v arhivu) uradnih sporočil.

Tako v 2. poročilu tega dne beremo o prijetu Milana Nedovića, namestnika načelnika VS JLA 14. korpusa.

V 3. sporočilu (to pot brez ustrezne napisa Samostojna Slovenija 1991, morda posledica faxiranja, napačnega fotokopiranja ali kaj tretjega) naletimo na še drugo kritiko Tanjuga, t.i. »izmišljotino«, ... »o tem, da enote TO prepovedujejo civilnim uslužbencem, da bi še naprej delali v Vojaškem rehabilitacijskem centru v Rimskih Toplicah, če ne prestopijo na stran enot TO«.

Na vse te obtožbe je slovenska stran sila burno reagirala in skušala na vse načine zanikati z argumenti, ki jih je poiskala in preverila na terenu. Tudi s tem se je krepila njena kredibilnost. V 6. sporočilu tega dne (tokrat ponovno z napisom »Samostojna Slovenija 1991«, ki ga lahko uvrstimo med simbole, kot nepogrešljiv element propagande, ki služijo kot dopolnilo ideji govorca oz. avtorja sporočila; gre za tipičen artefakt) je svoje stališče podalo tudi Predsedstvo RS. Na željo predsednika Makedonije Kira Gligorova bo Slovenija omogočila vrnitev zajetih pripadnikov JLA, ki so državljani Republike Makedonije. Kot znak dobre volje (mi dobri, oni slabi) izraža Predsedstvo RS tudi pripravljenost, da se vrnitev domov omogoči tudi ostalim zajetim vojakom iz drugih jugoslovanskih republik.

Tudi 7. sporočilo tega dne ima prej omenjen *simbol* »Samostojna Slovenija« na vrhu sporočila, pomemben simbolni element, saj podobe marsikdaj povedo več kot besede.

V tem sedmem sporočilu je poudarek na uspešni akciji enot TO in posebnih enot milice, ki so uspešno zaščitili prebivalce naselja Nova vas pri Novi Gorici. Sledi podroben opis akcije, ki služi za dvig morale, hkrati pa je očiten dokaz, da so enote pripravljene in usposobljene.

Če želi neka skupnost postati subjekt mednarodnega prava in dobiti priznanje, mora obvladovati lastni teritorij. Zato je potreben nadzor meja. Prav na tem področju je bila Slovenija dejavna, o tem piše tudi 7. dnevno sporočilo, »danes so naše (element poistovetenja) enote spet (nekoč so že bile naše; op. a.) prevzele mejne prehode Karavanke, Korensko Sedlo in Kranjsko Goro.« Prehodi so ostali zaprti, »saj je okupatorska (JLA, op. a.) vojska uničila objekte in naprave.«

2. julij

1.

Sporočila tega dne se začne z zahtevo, poudarek je *»tokrat že tretjič«*, predsednika IS skupščine RS Lojzeta Peterleta po imenovanju dela mednarodne komisije, ki bi ga moral prispevati tudi IS SFRJ. Zahteva je bila podana predsedniku ZIS-a Anteju Markoviću. Iz tega lahko razberemo, da je Slovenija pripravljena na sodelovanje z mednarodno skupnostjo, medtem ko tega ne moremo trditi, vsaj na osnovi sporočila za javnost, za nasprotno stran.

2.

Ob 17 45 je Ministrstvo za informiranje izdalo še eno izjavo za javnost, ki so jo pripravili upokojeni generali, nekdanji borci in starešine JLA ob agresiji na Republiko Slovenijo. Ta izjava sestoji iz šestih delov. V prvem delu je navedeno, da so se podpisniki sestali s predsednikom predsedstva RS, v drugem delu obsojajo poseg JLA, v tretjem pišejo o pomenu JLA kot *»oboroženi sili vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, vlogo JLA pa vidijo v varovanju pred zunanjimi nevarnostmi, nikakor pa ne za omejevanje svobode, suverenosti in enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije.«* V četrtem delu je poziv pripadnikom JLA k upoštevanju novih razmer. V petem delu so poimensko navedeni sodelujoči s strani upokojenih generalov, ki so sodelovali na sestanku, v zadnjem, 6. delu, pa poziv ostalim generalom in drugim starešinam, naj se pridružijo tej izjavi.

V enem izmed sporočil, ki ni oštevilčeno, prav tako brez napisa *»Samostojna Slovenija 1991«*, je naveden plan dogodkov v press centru na dan 2. julija 1991. Povzemam: ob 17.00 je predvidena tiskovna konferenca, med 18.30 in 19.00 bo na tiskovni konferenci sodeloval dr. Anton Bebler, *»strokovnjak za vojaška vprašanja«*, temu je sledil prevod TV Dnevnika RTV SLO, v 4. točki pa je dodano še to, da se prevajajo osrednja popoldanska TV poročila.

V tretjem sporočilu tega dne, ki je bilo posredovano 2. julija 1991 ob 12.45, je govora o *»posebnem zasedanju delovne skupine Alpe Adria, ki se bo sestala v Celovcu jutri 3. julija. Edina točka dnevnega reda tema pa bo trenutna situacija v Sloveniji in na Hrvaškem.«*

V drugem delu sporočila pa je omenjeno še, da naj bi v Ljubljano na obisk prišla delegacija Julijske Krajine, »ki bi ob tej priliki izrazila solidarnost Sloveniji v tem dramatičnem trenutku.« Če pa ne bo mogoče, se bodo predstavniki delegacije sestali s slovenskimi oblastmi v Novi Gorici. Dokaz več, da se tuje javnosti zanimajo za »slovenski« problem. Verjetno iz dveh razlogov. Eden je prav gotovo ta, da so si še kako želeli, da se umiri situacija v njihovi neposredni soseščini. Drug razlog pa je način, s katerim se je JLA lotila reševanja problema. Način, ki ga je moderna Evropa apriori zavrača.

3. julij

Za tretji julij v arhivu ne obstaja material, ki bi ga lahko analiziral.

4. julij

MI je posredovalo sporočilo, ki ga je Skupščina RS dobila s strani Sveta Evrope, »ki sporoča, da popolnoma podpira vse mirovne iniciative, ki jih izvaja Evropska skupnost in Evropski svet za varnost in sodelovanje.« Poleg tega pa »odločno nasprotuje državnemu prevratu, ki naj bi ga izvedla JLA«. Tuja (evropska) javnost želi, da se spor rešuje na civiliziran-kulturnen način.

5.2.3 PO OBOROŽENEM SPOPADU

6. julija je bilo tako vsem uredništvom medijev poslano sporočilo z Ministrstva za informiranje, ki je začelo s kampanjo »*Obvestite prijatelje po svetu!*«. Preko medijev javnega obveščanja je Slovenija apelirala na slovenske državljane, naj navežejo stike s svojimi znanci v tujini. V tem pismu naj zaprosijo, »*naj zastavijo svoj vpliv za čimprejšnje priznanje Republike Slovenije kot neodvisne suverene države*«. Tudi v tem sporočilu ne gre brez elementov psihološkega bojevanja:

»...je jugoslovanska armada z brezobzirnim napadom skušala preprečiti...«

»...doživeli smo nerazumen, nečloveški napad tankovskih in letalskih enot...«

»... ter ogromno materialno škodo...«

»...grozijo še z grozljivejšimi ukrepi, množičnimi bombardiranjem in pobijanjem.«

»Gotovo razumeš našo stisko...«

»...preprečiti še večjo katastrofo...«

6. DEJAVNOST NASPROTNE STRANI

Tudi JLA in predstavniki SFRJ so preko občil, elektronskih in tiskanih medijev, skušali predstaviti, vsiliti svojo verzijo dogodkov. V ta namen sem analiziral vse članke in posamezne naslove v časopisu Delo od 26. junija do 4. julija, ki so kakorkoli povezani z dogajanjem na področju Republike Slovenije.

26. junij

Že 25. junija je po poročanju časnika Delo z dne 26. junija »Zvezni odbor Sloveniji odrekel legitimnost sprejete odločitve« in potem dalje: »ZZ skupščine SFRJ ne priznava niti notranje niti mednarodne legitimnosti odločitve skupščine Republike Slovenije o enostranski odcepitvi od Jugoslavije« (Klasinc 1991).

Po pisanju Klasinčeve se je sestala tudi zvezna vlada. Pred zaključkom redakcije še ni bilo jasno, ali bo zvezna vlada uresničila sklepe zveznega odbora o posebnih ukrepih varnostnih organov in JLA.

27. junij

Pod naslovom »Zvezna vlada pripravlja nove ostre ukrepe proti Sloveniji« so med drugim novinarji zapisali, »da so sklepi, ki jih je že sprejela, menda zgolj začetek vsega tistega, kar namerava storiti ZIS, da bi zagotovil ohranitev celovitosti Jugoslavije« (Jager 1991).

V članku z naslovom »Jović grozi s pravno državo« predsednik srbskih socialistov meni, da je treba hrvaško in slovensko osamosvojitve vsekakor preprečiti. Agencija Tanjug še zapiše, »da je treba z ukrepi pravne države preprečiti protiustavne postopke, da bi se lahko vrnilo na pot mirnega in demokratičnega dogovarjanja o vseh problemih in se izognili nevarnosti splošne katastrofe« (Tanjug 1991).

Novinarka Janja Klasinc v članku z naslovom »Srbski IS napoveduje zaščitne ukrepe« pove, da se v vojno vključujejo tudi politični organi drugih republik. Na izrednem zasedanju se je sestal srbski parlament, kjer so govorili o razdruževanju s Slovenijo in Hrvaško. Beseda je nanesla tudi na ustanavljanje srbske nacionalne garde (Klasinc 1991).

Enostranske poteze Slovenije in Hrvaške pa obsodi tudi Sovjetska zveza, na isti strani časnika Delo pa se najde tudi vest, »da tudi Romunija ne prizna osamosvojitve« (Tanjug 1991).

Drugi dan so bile že prisotne prve grožnje nasprotne strani, ki pa ostajajo na abstraktni, pravno-politični ravni, vodstvo skupne države (SFRJ) pa išče podporo za svoje akcije tudi v tujini.

28. junij

Iz naslovov prispevkov je moč sklepati, da se zadeve zaostrujejo. V članku »Srbi za ukrepe proti Sloveniji« je moč prebrati, da srbska skupščina ne podpira enostranske in protiustavne odločitve Slovenije (in Hrvaške). Ob koncu vesti novinar še doda, da srbska skupščina podpira posredovanje proti Sloveniji (J.K. 1991).

Z besedami »Necivilizacijska osamosvojitve« je dejanje Slovenije opisal Nikola Koljević, ki je menil, »da je odcepitev Slovenije (in Hrvaške) necivilizacijsko, enostransko in neustavno dejanje« (V.E. 1991).

V članku »Armada je delala po ukazih« med drugim avtorica zapiše, da JLA ni nikogar okupirala, ampak je izpolnjevala svojo ustavno nalogo varovanja državne meje SFRJ in ponovne uvedbe predpisanega režima na njej (Jager 1991).

Tretji dan spopadov se nadaljuje blatenje in obtožbe na račun slovenskega osamosvojitvenega procesa.

29. junij

V prispevku »Slovincem sporočajo, da jim vodstvo laže« je uredništvo zapisalo, »da predsedstvo SFRJ opozarja državljane Slovenije, naj ne nasedajo lažnim informacijam, ker enote JLA in ZSNZ nimajo naloge niti namena okupirati Slovenije in slovenskemu narodu izbirati vodstva« (Tanjug 1991).

Ta isti dan se v dnevniku Delo pojavi tudi tale zapis, ki nosi naslov: »JA zdaj trdi, da ni nikjer napadla ljudi«, v nadaljevanju pa lahko preberemo: »Letališča v Sloveniji niso bombardirana. Gre za uporabo pehotne oborožitve, strelno orožje pa smo uporabili povsod tam, kjer smo naleteli na oborožen odpor. Nimamo podatkov, da bi JA kjerkoli napadla kakšen objekt, oviro ali kaj podobnega, kjer bi bili tudi ljudje. Ne bi govoril o tem, kaj je kdo objavil in s kakšnim namenom,« je na tiskovni konferenci zveznega sekretariata za ljudsko obrambo povedal podpolkovnik Milan Gvezo. Tako je odgovoril na vprašanje novinarja NY Timesa, ki ga je povprašal po tem, kaj so počeli na Brniku in pri Trebnjem, ko pa je jasno, da so na Brniku uničili hangar in letala (Klasinc 1991).

V nadaljevanju je nasprotno stran tudi obtožil, »da je v Sloveniji velika propagandna in psihološka kampanja proti enotam JA. Objavljajo laži in pretiravanja in tako brez sramu zavajajo domačo in tujo javnost.«

1. julij

V zapisu z naslovom »Ultimat vojaškega vrha« je član štaba vrhovnega poveljstva general polkovnik Marko Negovanović je med drugim rekel: »Razmere v državi so dramatične. Grozi razpad Jugoslavije... Smo na začetku državljanske vojne« (Tanjug 1991).

V nadaljevanju predstavnik JA pove tudi to:

»Proti enotam Jugoslovanske ljudske armade, ki so na ozemlju Republike Slovenije izpolnjevale svoje ustavne dolžnosti pri varovanju meje iz ozemeljske celovitosti države, se je začela vojna. Vse to se dogaja na umazan, surov in potuhnjen način.«

Novinar D.V. je pripravil tudi članek »Armada pravi, da je žrtev totalne vojne«, kjer je na kratko opisal razmere za armado samo polkovnik Jovan Miškov, ki je govoril na tiskovni konferenci na Metelkovi v Ljubljani (D.V. 1991).

Po pisanju dopisnika časnika Delo naj bi starešine iz ribniške garnizije skušali med prebivalci kraja zasejati strah. O tem se piše v članku »Strašili z lažnimi vestmi«. Tako naj bi se med krajani pojavile govorice, ki so prišle od teh strešin JLA, da naj bi TO razstrelila vojaško skladišče Ortnek in tako ogrozila ljudi. Poleg tega je dopisnik še zapisal, da se nekatere starešine po prihodu domov preoblečejo v civilno obleko in nato z svojimi vozili vohunijo za položaji TO in slovenske policije (Dimitrić 1991).

Po pisanju Dela (»Mrtvih ne bomo šteli«) je general Mičo Delić zagrozil lokalnim oblastem in predsedniku IS. Poveljnik mariborskega korpusa je tudi zagrozil, da se bo skozi Maribor sprehodil kar s tanki. To je hotel sporočiti tudi v petek 28.06, ko je kar dvakrat klical županjo Magdaleno Tovornik (Venturini 1991).

2. julij

Tudi intervencija tujine in sklenitev premirja nista pripomogli k dokončni umiritvi razmer. Po pisanju Dela (»Armada grozi z napadom kljub sporazumu o umiku«) je slovensko javnost dodobra pretreslo sporočilo štaba vrhovnega poveljstva JA. Kmalu zatem pa so se nad Slovenijo znašla letala in helikopterji. V parih mestih je bil dan alarm za nevarnost zračnega napada (Taškar 1991).

V svojem sporočilu za javnost je štab JLA zapisal o »izjemno težkem položaju pripadnikov vojske, poveljstva, enot in ustanov na slovenskem ozemlju«. Omenja se tudi nemogoče razmere, ki »onemogočajo oskrbo ranjencev JLA, nasprotnik pa uporablja krogle dumdum«. Ob koncu je še dodano, da je naloga izpolnjena, še vedno pa so enote JLA v največji bojni pripravljenosti (Tanjug 1991).

3. julij

3. julija je agencija Tanjug v javnost poslala vest z naslovom »General Adžić grozi s silovitim obračunom«, članek pa je objavilo tudi Delo. General Blagoje Adžić je med drugim povedal: »Nihče v armadi ni mogel dojeti, da se spopada s takimi, ki Jugoslavijo in jugoslovansko ljudsko armado sovražijo iz dna duše. Ker smo bili desetletja vzgajani v duhu jugoslovanstva, nismo mogli verjeti, da se lahko toliko zla in mržnje zbere na enem mestu in pokaže v takih oblikah. Zahrbtni so in brezobzirni. Njihovo ravnanje je kar se da surovo. Nikomur ne prizanašajo, niti mladoletnim otrokom, ženskam in ljudem, ki so bili še včeraj njihovi sosede. Slovensko vodstvo je posegalo in še posega po najbolj gnusnih zvijačah in prevarah...« (Tanjug 1991).

Časopis Delo v novici z naslovom »Napoved brezumnega napada na civilne cilje« opiše dogodek, ko je JA zagrozila, da bo z letali uničila vodne hrame v Lokvi in enega nad Sežano (Odar 1991).

4. julij

Časopis Delo poroča 4. julija v novici »Sedmi dan vojne v senci ponovnih groženj armade« o novih načrtih ukrepov, ki naj bi jih pripravljala JLA zoper Slovenijo: »Danes so vsa poveljstva enot JA dobila integralni tekst včerajšnje izjave generala Adžića in ukaz, naj se pripravijo na nadaljnje aktivnosti, ki naj bi sledile jutri zjutraj. Gre za izjemno brutalen ukaz,« je zaključil Jelko Kacin (Taškar 1991).

Po poročanju dopisnika Dela so vojaki v Vipavi »hudo vznemirjali« vojake in strešine. (Crnica 1991)

Kaj pokaže analiza omenjenega poročanja?

Zvezne oblasti in JLA so skušale predstaviti svojo verzijo dogodkov dogajanja, to zgodbo pa naj bi sprejela tudi tujina in zunanji opazovalci. Sprva je šlo, če smem uporabiti ta izraz, za »mehkejšo« verzijo predstavljanja in prepričevanja, ki je črpala snov za svoje izjave in obvestila iz pravnih norm in zakonov, ter na tak način odrekala pravico Sloveniji do

vzpostavitve samostojne države. Prve dni (25.–26. junij) sta bila na potezi glavna organa izvršne (ZIS – Zvezni izvršni svet) in predstavniške oblasti (Zvezni zbor).

27. junija se že pojavijo prve grožnje, v medijski aparat je vključen tudi srbski parlament (zadeve se prenesejo na republiški nivo), dan za tem pa se spopad med enotami Teritorialne obrambe ter Jugoslovanske ljudske armade že tolmači kot spopad med Srbi in Slovenci, te poteze pa se s strani nasprotnika okarakteritirajo kot »necivilizacijske«. 29. junija se pojavijo poskusi rušitve homogenosti naroda (Slovenci) in njegovega vodstva, saj »Beograd« (personifikacija za SFRJ) sporoča, da naj bi slovensko vodstvo lagalo svojemu narodu, ki ga celo pozove, »naj ne nasedajo lažnim informacijam, ker enote JLA in ZSNZ nimajo naloge niti namena okupirati Slovenijo in slovenskemu narodu izbirati vodstva.«

29. junija se pojavi v medijih izjava, ki jo izreče podpolkovnik Milan Gvezo na novinarski konferenci. Med drugim je povedal tudi to: »Nimamo podatkov, da bi JA kjerkoli napadla kakšen objekt, oviro ali kaj podobnega, kjer bi bili tudi ljudje.« Dejansko pa je v petek, 28. junija, JLA z letali napadla tako letališče Brnik kot tudi kolono vozil na cesti Ljubljana – Novo mesto. Drugače povedano, podpolkovnik Gvezo se je zlagal, s tem pa je izgubil tudi vso kredibilnost, ki jo je do takrat še premogel.

V medijih se je pojavil tudi ultimat, ki ga je postavil vojaški vrh JLA, ko je Marko Negovanović opozoril, »da smo na začetku državljanske vojne.« Tudi z medijskimi nastopi je očitno, da je pobudo nad celotnim dogajanjem na področju SFRJ prevzela JLA (ki pa je v medijih od 29. junija že označena zgolj s kratico JA, torej izgubi pridevnik »ljudska«), civilna oblast (predsedstvo SFRJ, ZIS) pa se je zadovoljila (se je morala) z obrobno stransko vlogo.

Da je temu res tako, dokazuje tudi analiza teh člankov. Od 25. do 29. junija imajo zvezni organi (ZIS, Zvezni zbor, Predsedstvo SFRJ) ključno vlogo pri komunikaciji z javnostjo. 29. junija se zgodi preobrat, vodilno vlogo prevzame JLA, od koder prihajajo razna sporočila, pozivi ter demantiji. Armada (nič več niti JA!) pa 3. in 4. julija zagrozi z »napadom« in »silovitim obračunom«.

7. ANALIZA URADNIH SPOROČIL RSI /MI RS

7.1 KVANTITATIVNA ANALIZA

Republiški sekretariat za informiranje oz. Ministrstvo za informiranje je izdalo preko 30 (avtorjeva osebna ocena) sporočil za javnost. Sam sem jih dobil v analizo 16, poleg tega pa še en popravek in eno izjavo. Težko je reči, kateri dan je bilo največ teh sporočil. Iz dokumentov, ki so bili na voljo za analizo, lahko potrdim, da jih je bilo največ 1. julija (kar sedem).

7.2 KVALITATIVNA ANALIZA

Tako 26. kot 27. junija je bilo uradno sporočilo sestavljeno iz štirih odstavkov. V obeh sporočilih se prva odstavka nanašata na akcije JLA, tretji se nanaša na delovanje organov za notranje zadeve Slovenije in TO, zadnji odstavek pa se dotakne dogajanja na političnem področju (Zvezni izvršni svet – 26.06., pogovori med zveznim sekretarjem za notranje zadeve SFRJ in notranjim ministrom RS). 28. junija je zaradi eskalacije razmer in spopadov celotno prvo sporočilo za javnost namenjeno pregledu nočnih dogodkov. V kvalitativni analizi je treba omeniti tudi popravek, ki je bil pripravljen 29. 06., medijem pa posredovan ob 18 40.

Kvalitetna razlika se pojavi 29. junija, ko je kot avtor sporočila navedeno »Ministrstvo za informiranje« in ne več »Republiški sekretariat za informiranje«. Kljub spremembi imena še vedno uporablja žig »Republiški sekretariat za informiranje«. Prvega julija pa se pojavi na sporočilu za javnost tudi nov logo z napisom »Samostojna Slovenija 1991«. To sporočilo je bilo brez žiga, večerno 6. tega dne pa ima še vedno žig »Republiški sekretariat za informiranje«. Ta žig se ohrani ves čas, ki ga pokriva analiza v tem delu.

Slovenska stran je v teh sporočilih uporabljala različne domoljubne izraze, ki so bili namenjeni dvigu samozavesti državljanov, prav tako pa so hoteli nakazati kredibilnost, predvsem pa odločnost, da bo Slovenija dosegla zastavljen cilj ali kot je bilo večkrat povedano, »poti nazaj ni«.

Ko sem analiziral omenjena sporočila, sem opazil, da vsa niso podpisana. Kaj pokaže natančna analiza? Da se na teh štirinajstih sporočilih in enemu popravku najde kar šest

različnih zaključkov oz. podpisnikov. Republiški sekretar za informiranje Jelko Kacin je podpisan le na prvem, tistem, ki je bil pripravljen in posredovan medijem 26. junija.

- Podpis Jelko Kacin: 26. 6.
- Republiški sekretariat za informiranje : 27. 6.
- Sekretariat za informiranje: 27. 6
- Ministrstvo za informiranje: 29. 6, 29. 6. (popravek), 30. 6., 01. 7.
- Brez podpisa: 28. 6., 30. 6 (posledica fotokopiranja?), 1. 7, 1. 7, 1. 7., 2. 7.
- Samo žig: 29. 6., 1. 7.

Obveščanje tuje javnosti je potekalo na različne načine. Pri enem izmed teh so pomagali tudi Slovenci, živeči v tujini. Ti so pošiljali (torej avtorji sporočil) pisma spodbude v Slovenijo, z raznimi protesti in pobudami pa so se obračali tudi na organe oblasti v državah, kjer so živeli. Kot mi je povedal g. Branko Vidrih, ki je v času oboroženega spopada delal v tiskovnem središču, so Slovenci v tujini pomagali tudi pri distribuciji video kasete s prikazanim nasiljem JLA. To je bil še en način, da se diskreditira SFRJ, da se jasno pokaže, kdo je agresor, ki širi nasilje nad določeno republiko.

Ideološki element je bil prisoten. V treh dokumentih, ki so bili na voljo, se ponavlja izraz »naša država«. Čeprav je bilo takrat še nemogoče govoriti o državi. Republika Slovenija še ni bila mednarodno priznan subjekt mednarodnega prava. Dejstvo pa je, da se je ta termin ponavljal in ponavljal. Prvič se pojavi že 26. junija, v prvem sporočilu za javnost! »...v nekaterih enotah jugoslovanske armade na področju države Slovenije« je tipičen primer mešanja propagande in ideologije (v tem primeru nacionalistične). Da je šlo res za propagando, priča sporočilo za javnost dne 27. 6., ko piše: »...Ameriško vlado bodo tudi pozvali, naj prizna samostojno Slovenijo.«

Nikjer se ne omenjajo miti in zgodovinski dogodki. Naletimo le na izraze »o večstoletnem snu Slovencev...«. Kjer se zazna del mita, saj naj bi Slovenci že od časa kneza Sama čakali svojo »državo«. Ta stoletni sen lahko navežemo na legendo o Kralju Matjažu, eni izmed mitskih osebnosti v slovenski (slovanski?) mitologiji. Prav ta kralj Matjaž naj bi spal pod Peco na Koroškem. Ko se mu brada ovila devetkrat okrog mize, naj bi se zbudil. In vodil Slovence.

Težko je govoriti o slovanski (slovenski?) državi na področju današnje Slovenije v preteklih obdobjih. Tudi knez Samo, ki ni zgodovinsko dokazana osebnost, ni bil noben slovenski knez, še manj pa je bila Karantanija prva slovenska država. V 7. in 8. stoletju sploh ne moremo govoriti o državi v modernem pomenu, še manj pa lahko govorimo o Slovencih, ki naj bi živeli na tem področju. Zgodovinsko dokazano je le to, da naj bi se na področje, ki ga danes obsega država Slovenija, v 7. in 8. stoletju naseljevali Slovani.

8. SKLEP

Oborožen spopad se je v Sloveniji začel 26. junija, končal pa 4. julija. Slovenska stran je bila pripravljena na dogajanje, ki je sledilo napadu JLA. Tako na bojnem polju kot na polju psihološkega bojevanja. To je v pogovoru za Radio Slovenija potrdil Jelko Kacin:

»Mi moramo narediti zgodbo o Davidu in Goljatu in smo jo delali. Priznam. V izhodišču smo se odločili, da bomo prodali tako zgodbo. Da zdaj povem zelo jasno, bili so trdi časi, bila je vojna in bili so mrtvi.«

»Obstajala je ocena, kako dolgo moramo zdržati v primeru oboroženih spopadov. Ocenili smo tudi, kakšne vsebine bi morali posredovati naši in svetovni javnosti, zato da bi lahko pojasnili naše cilje pa tudi argumente za ravnanje, kakršno smo izvajali na podlagi referendumu v decembru leta 1990. Realno smo ocenili, kako dolgo lahko zagotavljamo medijsko pozornost. Temu smo prilagodili tudi oceno naših načinov delovanja. Zadeva je bila razdelana na nivoju zamisli in zavedali smo se, da v nobenem daljšem spopadu na dolgi rok ne moremo zdržati. Ker ne bi bilo mogoče zagotavljati zadostne pozornosti dlje časa. Odločili smo se, da mora biti naši informativni podporni del časovno koncentriran in vsebinsko poln,« je v pogovoru povedal Jelko Kacin, tedanji republiški sekretar za informiranje.

V tem diplomskem delu sem na začetku postavil dve hipotezi, ki sem jih ocenil za pomembni, ko gre za razumevanje psihološkega bojevanja v vojni za Slovenijo.

H 1 : Republiški sekretariat za informiranje je izvajal psihološko bojevanje proti nasprotniku, agresorju JLA. Trdim, da je prav učinkovito psihološko bojevanje slovenske strani bistveno vplivalo na trajanje in potek vojne ter odločilo vojno v prid Republike Slovenije.

Jelko Kacin potrdi, da je »Republiški sekretariat za informiranje izvajal psihološko bojevanje.« V zgoraj omenjenih izjavah Kacin tudi pravi, da so se zavedali časovne omejitve, »kako dolgo lahko zagotavljamo medijsko pozornost«. Glede na to lahko rečemo, da je moralo biti to psihološko bojevanje učinkovito in koncentrirano. Ker je bilo učinkovito, je v sodelovanju z ostalimi komponentami boja (ekonomsko bojevanje – odklapanje elektrike in vode) pripomoglo k relativno hitremu koncu oboroženega spopada.

Iz tega sledi, da je bil cilj, da se oborožen spopad konča v tem roku, ki ga je omenil Jelko Kacin. To se je tudi zgodilo. Da je bilo temu tako, pa gredo zasluge (tudi) učinkovitemu psihološkemu bojevanju, da je bil spopad končan v predvidenem časovnem obdobju, rezultat pa dosežen (ni bilo vzpostavljeno stanje pred 26. 6. 1991, JA je zapustila Slovenijo, predviden je bil trimesečni moratorij in zamrznitev osamosvojitvenih procesov na podlagi Brionske deklaracije).

V drugi hipotezi sem zapisal sledeče:

H 2 : Obe v konfliktu udeleženi strani, slovenska in nasprotna, sta se posluževali psihološkega bojevanja. Nasprotnik je bil manj učinkovit ter uspešen pri izvajanju le tega.

Da sta se obe strani resnično posluževali psihološkega bojevanja, smo ugotovili že v analizi. Za izvajanje le tega sta se tudi konkretno pripravili.

S čim je razpolagala slovenska stran?

Za pripravo boja na medijskem področju je bilo ustanovljen Republiški sekretariat za informiranje, ki je vodil tudi posebno podskupino. Da je bilo temu tako, potrdi tudi g. Matjaž Kek: »Res je tudi, da je obstajala skupina, neke vrste posvetovalni odbor, ki se je sestajala še v času g. Staniča, ki je vodil republiški sekretariat za informiranje do aprila '91. Ta krog je vseboval medijske in promocijske strokovnjake. Ko je prišel g. Kacin, je vse skupaj postalo malce bolj organizirano in sistematično. Celo formalno je (g. Kacin; op. a.) v okviru Bavčarjeve koordinacije vodil podskupino za medije, ki se je ukvarjala z generalnim pristopom do vseh medijev.

Kot smo ugotovili v analizi, je bila ustanovljena Slovenska tiskovna agencija, v Cankarjevem domu pa je bilo organizirano tiskovno in informacijsko središče. Slovenska stran je pri komuniciranju s tujino uporabljala tudi internet, pomembno vlogo je odigral nacionalni radio, svoje je dodala televizija.

Nasprotnik je premedel lastno tiskovno agencijo Tanjug, v Beogradu so imela sedež vsa pomembnejša veleposlaništva, o tem spregovori tudi Jelko Kacin: »Vsi, ki so gledali na Slovenijo, so gledali nanjo iz Beograda. Tam so bila vsa veleposlaništva. Zelo redki so bili veleposlaniki, ki so prišli v Ljubljano, Zagreb in še kam. To je bil vedno pogled iz Beograda.«

Jugoslovanska ljudska armada je ob zaostrovanju razmer skušala najti nove načine, kako vplivati na javnost. Miroslav Hadžić v svojem delu *Jugoslovenska narodna agonija* pove, da je JLA ustanovila službo portparola (tiskovnega predstavnika), JLA pa je začela pripravljati tudi sporočila za javnost.

Tako slovenska stran kot nasprotnik sta imela osnovne resurse za podajanje svoje zgodbe, jasno pa je, da se je slovenska stran tega lotila izjemno sistematično ter načrtovano, saj se je lotila študije primerov baltskih držav. Temu pritrjuje tudi omenjen odgovor Jelka Kacina: »Sem se pa zgledoval po nekaterih izkušnjah baltskih republik, kjer je bilo povsem očitno, da je Rdeča armada v želji obvladovanja Estonije, Latvije in Litve želela najprej zasesti sedež radia in televizije ter tako obvladati elektronske medije. Zato smo na podlagi tega, kar se je dogajalo slabo leto nazaj, pripravili nekatere ukrepe za delovanje slovenske televizije in radia Slovenija v pogojih zasedbe. Pripravljeni so bili načrti za delovanje televizije na drugi lokaciji.«

Nasprotnik, tako se zdi, se priprave na spopad ni lotil tako temeljito. Oziroma drugače povedano, ob preučevanju omenjenega gradiva sem dobil občutek, da je bil nasprotnik presenečen nad akcijo in reakcijo slovenske strani, ki ni vedno vedela, čeprav tega ni bilo videti.

Cilj pa je bil na slovenski strani jasen: svetovni javnosti predstaviti in ho prepričati o slovenskem pogledu na dogajanje. K temu plastičnemu prikazu početja nasprotnika (sil JLA) je zagotovo pripomogel tudi dogodek, ko je Jelko Kacin na eni izmed novinarskih konferenc prikazal orožje, s katerim se je nasprotnik lotil nedolžnih žrtev, bili so vozniki kamionov na Medvedjeku,

»Prišlo je do napada na tovornjake na Medvedjeku. Tuji državljani vozniki kamionov so izgubili življenja. Ko smo pokazali, da uporablja JLA kasetne bombe, ki so namenjene, kot pravi njihov priročnik »uništavanju žive sile«, in da gre za v Sloveniji za »uništavanje žive sile«, se je v javnosti zgodilo tisto prelomno dejanje. Tudi na britanski strani so utihnili v celoti. Nihče ni pričakoval, da bo proti civilnemu prebivalstvu JLA uporabila tako orožje.«

Morda je nasprotnik s svojo površno pripravo akcije podcenil moč in pomen psihološkega bojevanja, kar je znala slovenska stran s pridom izkoristiti.

9. VIRI IN LITERATURA

- Agencija Tanjug (1991): Armada je v največji bojni pripravljenosti. *Delo*, 2.7., 3.
- Agencija Tanjug (1991): General Adžić grozi s silovitim obračunom. *Delo*, 3.7., 3
- Agencija Tanjug (1991): Ultimat vojaškega vrha. *Delo*, 1.7., 1.
- Agencija Tanjug (1991): Jović grozi s pravno državo. *Delo*, 27.6., 2.
- Agencija Tanjug (1991): Tudi Romunija ne prizna osamosvojitve. *Delo*, 27.6., 20.
- Agencija Tanjug (1991): Slovencem sporočajo, da jim vodstvo laže. *Delo*, 29.6., 2
- Bašić Hrvatinić, Sandra (1996): *Javnost in množični mediji, Od konstrukcije k rekonstrukciji* Doktorska disertacija. Ljubljana: FDV.
- Bezeljak, Adrijana (1997): *Vloga medijev pri mobilizaciji množic k nacionalizmu v Jugoslaviji v obdobju od 1980 do 1991*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Brnčič, Mirko (1999): *Suverenost Slovenije*. Ljubljana: Nova revija.
- Crnica, Slavica (1991): Vojaki in starešine JA strahovali Vipavce. *Delo*, 4.7., 3.
- D.V. (1991): Armada pravi, da je žrtev totalne vojne. *Delo*, 1.7., 2.
- Dimitrić, Milovan (1991): Strašili z lažnimi vestmi. *Delo*, 1.7., 2
- Grizold, Anton (1991): *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Grizold, Anton (1992): *Razpota nacionalne varnosti*. Ljubljana: FDV.
- Grizold, Anton (1998): *Perspektiva sodobne varnosti*. Ljubljana: FDV.
- Haralambos, Michael (2001): *Sociologija: teme in pregledi*. Ljubljana: DZS.
- Jager, Bojana (1991): Zvezna vlada pripravlja nove ostre ukrepe proti Sloveniji. *Delo*, 26.6., 1.
- Jager, Bojana (1991): Armada je delala po ukazih. *Delo*, 28.6., 2.
- Jančar, Drago (2001): *Slovenci v xx. Stoletju*. Slovenska matica, Ljubljana.
- Jež, Boris, (1994): *YU, nikoli več? – bela knjiga o razpadu Jugoslavije*. Ljubljana: Slon.
- Jelušič, Ljubica (1997): *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: FDV.
- J.K. (1991): Srbi za ukrepe proti Sloveniji. *Delo*, 28.6., 2.
- Klasinc, Janja (1991): JA zdaj trdi, da ni nikjer napadla ljudi. *Delo*, 29.6., 5.

- Klasinc, Janja (1991): Zvezni zbor Sloveniji odrekel legitimnost sprejete odločitve. *Delo*, 25.6.,1.
- Krajnc, Viktor (2000): *Novejša vojaška zgodovina na Slovenskem, posvet z dne 1. marca 2000*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.
- Krajnc, Viktor (2001): *Priprave na vojno 1991*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.
- Kokol, Katja (2004): *Strategija posrednega nastopanja ZDA proti Poljski v letih 1980–1995*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Krunič, Zoran (1997): *Strategija posrednega nastopanja: način uresničevanja agresivnih političnih ciljev brez odkrite uporabe oboroženega nasilja*. Ljubljana: Unigraf.
- Lasswell, Harold (1946): *Propaganda, communication and public opinion*. Princeton University Press.
- *Leksikon CZ 2000*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Lubi, Darko (1999): *Jedrsko širjenje po hladni vojni*. Ljubljana: FDV.
- Maček, Aleksandra (2002): *Vloga medijev pri konfliktu v Makedoniji (v obdobju med februarjem in septembrom 2001)*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Malešič, Marjan (1994): *Civilna obramba sodobnih držav*. Doktorska dizertacija. Ljubljana: FDV.
- Malešič, Marjan, ur. (1997): *Propaganda in war*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt Forsvar.
- Miklavčič, Metka (2004): *Propaganda v nagovorih ameriškega predsednika Georga W. Busha v času od 11. septembra 2001 do 1. maja 2003*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Nečak, Dušan in Božo Repe (2003): *Oris sodobne obče in slovenske zgodovine*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino filozofske fakultete.
- Novkovič, Goran (1994): *Propaganda na RTS in HRT*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Odar, Janez (1991): Napoved brezumnega napada letalstva na civilne cilje. *Delo*, 3.7.,3.
- Pavlin, Vojko (2001): *Vojna za Slovenijo 1991*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.

- Perko, Tanja (2004): *Mediji kot posrednik med vojaškim in civilnim okoljem*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
- Perovšek, Jurij (2002): *Slovenska osamosvojitve 1991. Pričevanja in analize*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
- Prunk, Janko (1990): *Nova slovenska samozavest: pogovori s slovenskimi političnimi prvaki*. Ljubljana: Lumi.
- Pučnik, Jože (2003): *Izbrano delo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Repe, Božo: *Rdeča Slovenija: tokovi in obrazi iz obdobja socializma*. Ljubljana: Sophia.
- Repe, Božo (2003): *Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.
- Rupel, Dimitrij (1992): *Skrivnost države*. Ljubljana: Delo, Slovenske novice.
- Rupel, Dimitrij (1996): *Edinost, sreča, sprava*. Ljubljana: Mihelač.
- Rupel, Dimitrij (1994): *Čas politike*. Ljubljana: DZS.
- Splichal, Slavko, ur. (2000): *Javnost, številka 7: Media and War*. Ljubljana.
- Splichal, Slavko (1984): *Mlini na eter*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Taškar, Jana (1991): Armada grozi z napadom kljub sporazumu o umiku. *Delo*, 2.7., 1.
- Taškar, Jana (1991): Sedmi dan vojne v senci ponovnih groženj armade. *Delo*, 4.7., 1.
- Tomin Zorič, Cvetka (1990): *Specialna vojna in religija*. Ljubljana: FDV.
- Velikonja, Mitja (1996): *Masade duha*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- V.E. (1991): Necivilizacijska osamosvojitve. *Delo*, 28.6., 2.
- Venturini, Vasja (1991): Mrtvih ne bomo štel. *Delo*, 1.7., 2.
- Vreg, France (2000): *Politično komuniciranje in prepričevanje: komunikacijska strategija, diskurzi, prepričevalni modeli, propaganda, politični marketing, volilna kampanja*. Ljubljana: FDV.
- Vilič, Dušan (1983): *Specialna vojna, obramba in zaščita*. Beograd: ČZO Poslovna Politika.
- Vreg, France (2004): *Politični marketing in demokracija: politične kampanje, komunikacijska strategija, politični tržni prostor, izvajanje političnih kampanj, volilna propaganda, globalizacija, elektronska demokracija*. Ljubljana: FDV.
- Žabkar, Anton (2004): *Marsova dediščina*. Ljubljana: FDV.

10. PRILOGE

V sklopu priprave diplomskega dela sem opravil več pogovorov z g. Brankom Vidrihom, poleg tega pa sem naredil tudi dva intervjuja. Prvega z Matjažem Kekom, ki je skrbel za tuje novinarje med oboroženim spopadom, drugi sogovornik pa je bil Jelko Kacin, takratni minister za informiranje.

PRILOGA A: MATJAŽ KEK, VODJA TISKOVNEGA SREDIŠČA (junij 2005)

Med vojno za Slovenijo je bilo v Sloveniji blizu 1000 novinarjev. Za njih je bilo treba poskrbeti, jim dati potrebne informacij, ob tem pa je bilo treba paziti, kaj jim in kaj ne povedati. Kako so skrbeli za njih, kako so ravnali z njimi, pa več v naslednjem pogovoru z g. Matjažem Kekom, ki je bil zadolžen za delovanje tiskovnega središča.

Začniva pri medijski strategiji. Je obstajal kak tak dokument, kjer so bile določene smernice?
»Ne spomnim se, da bi obstajal kak pisni dokument, ki bi bil, tako kot pravimo v današnjem svetu, strategija, ki bi opredeljeval ciljno javnost, metode ali orodja omenjene medijske strategije.«

Je bilo kaj drugega, kar bi spominjalo na sistematiko in načrtnost?

»Res je tudi, da je obstajala skupina, neke vrste posvetovalni odbor, ki se je sestajala še v času g. Staniča, ki je vodil republiški sekretariat za informiranje do aprila '91. Ta krog je vseboval medijske in promocijske strokovnjake. Ko je prišel g. Kacin, je vse skupaj postalo malce bolj organizirano in sistematično. Celo formalno je (g. Kacin; op. a.) v okviru Bavčarjeve koordinacije vodil podskupino za medije, ki se je ukvarjala z generalnim pristopom do vseh medijev.«

Kakšna je bila vaša konkretna funkcija?

»Bil sem zadolžen za delovanje press centra, ki je bil nastanjen v Cankarjevem domu. Postavljen je bil iz dveh razlogov. Prvi je bil ta, da se ob dogodkih v zvezi z osamosvojitvijo omogoči delo tujim novinarjem, domači so tako ali tako imeli možnost, da to opravijo v svojih uredništvih. Drugi minorni razlog pa je bil, da so svoje tiskovno središče potrebovali tudi predstavniki Svetovnega slovenskega kongresa, ki so se ravno takrat zbrali v Ljubljani. Cankarjev dom je že takrat imel avreolo oz. image, da so se vse pomembne stvari v Sloveniji

v zadnjih desetih letih zgodile prav tam. Tisti hip v Ljubljani niti ni bilo podobnih ustreznih prostorov, kot tudi ne ekipe, ki bi to lahko izpeljala.«

To pa ni bilo vse.

»Delal sem s tujimi novinarji. Zanimanje za Slovenijo in situacijo v naših krajih se je izjemno povečalo. Ne samo, da so tuji poročevalci želeli pisne odgovore, tudi telefonirali so sem, večkrat so prišli na obisk. Tu sta prednjačila dva avstrijska novinarja. Sem so hodili tudi drugi dopisniki, ki so bili sicer stacionirani v Beogradu. Zadolžen sem bil, da sem jim posredoval uradne informacije, skušali pa smo jih razložiti tudi ozadje, ob tem pa jim omogočiti, da so prišli do pravih sogovornikov.«

Kakšne odnose ste imeli s tujo sedmo silo?

»Novinarji so si ustvarili večje zaupanje do nas, še posebej zato, ker smo jih obravnavali drugače, kot so to počeli v Beogradu. Bili smo korektni, nismo jim vsiljevali svojih stališč, nismo igrali velike agresivne propagande, skušali smo jim podati »facti bruti«, gola dejstva, ob tem pa jim razložiti še ozadja in razloge za to. Šlo je za neko bolj mehko varianto, prav gotovo pa za profesionalno in korektno opravljeno delo.«

Kaj in koliko ste sami dejansko vedeli o oboroženem spopadu, ki se je zgodil?

»Dolgo časa nisem vedel datuma odločitve v parlamentu in dogodka pred parlamentom. Novinarji so želeli vedeti, kdaj se bo zgodilo, kar se ima zgoditi. Ker nisem imel točnih podatkov, sem jim dejal, da ne bodo ničesar zamudili, če bodo od ponedeljka (23. 6. ; op. a.) naprej v Ljubljani.«

Kako je bilo mišljeno vaše delo v tiskovnem središču?

»Bilo je planirano, da bo šlo za manjše število ljudi. Imeli smo manjši sektor, kjer so se trije ukvarjali s tujimi novinarji. K sodelovanju smo povabili tudi sedanjo STO (Slovenska turistična organizacija), ki je postavila svojo stojnico v Cankarjevem domu, kjer so delili promocijski material.«

G. Kek je dodal tudi zgodbo, ki dodobra ilustrira položaj v letu 1990.

»V tedanji Jugoslaviji je obstajala ena tiskovna agencija, to je bil Tanjug. Že za časa sekretarja Staniča je bilo ocenjeno, da Slovenija ni ustrezno predstavljena v tujini. Stanič je

dobil nalogo, da reši ta problem. Imel je filozofijo, da bi naš tedanji sekretariat za informiranje moral opravljati vlogo agencije.«

Kako je bilo s tem v praksi?

»V tem obdobju sva to delo opravljala z Brankom Vidrihom. Bilo je zelo naporno, ker je bila večina pomembnih sestankov v popoldanskem času. Prisostovala sva tem sestankom, si delala zabeležke in snemala gradivo. Potem sva na uradu pripravila »press release«, ki sva ga poslala prevajalcem po faksih. Ti so nama prevedeno vrnili, zatem pa sva po dveh faksih razposlala na 50 izbranih naslovov tujih medijev. Glavni cilj je bil, da se komunicira s tujino. Vse skupaj se je dogajalo leta 1990.«

Zatem je prišlo do menjave na položaju republiškega sekretarja za informiranje?

»Težko rečem. Mislim, da je bila podana neka ocena v najvišjem vrhu, kjer sta imela pomembno besedo Janez Janša in Igor Bavčar. Dejstvo je bilo, da je g. Stanič izvrsten intelektualec z dobrimi zvezami v Beogradu in poznavanjem tamkajšnje scene. Mu pa je primanjkovalo tehnokratskega znanja in organizacijskih sposobnosti. V času, ki je prihajal, bi bil primernejši nekdo drug, ki ima več sposobnosti za psihološko vojevanje. Ocena je očitno bila, da je zato primeren g. Kacin.«

Zatem je prišlo do zasuca.

»Kaj hitro se je spremenila filozofija, urad ni več imel vloge agencije. Začelo se je ustanavljanje tiskovne agencije. To je bil hkrati tudi eden glavnih ciljev pred osamosvojitvijo. Tista agencija je bila nek unikat, ker je bila mešana lastnina (državno-privatna zadeva). Dva dni pred osamosvojitvijo je začela s svojim delovanjem.«

To pa ni bil edini projekt g. Kacina.

»Zadal si je cilj, da se izpelje osamosvojitvev kot manifestacijo. V ta namen se je izoblikoval poseben odbor, skupina ljudi, ki so imeli izkušnje pri organizaciji športnih dogodkov in podobnih zadev ter prireditvev.«

Kaj se je dogajalo z novinarji po končani manifestaciji na Trgu republike?

»Poskrbeli smo za novinarje in fotoreporterje. Peljali smo jih na sprejem v eno izmed dvoran, za povabljen je bil pripravljen še poseben sprejem, nekaterim pa smo tudi omogočili, da so prišli do izjav posameznih predstavnikov oblasti. Potem so šli vsak svojo pot.«

Kam je vas nesla pot?

»Šel sem domov, zjutraj pa me je zelo zgodaj prebudil telefon. Sporočili so mi, naj ne grem na avtobus, ker so ceste blokirane. Do pisarne sem prišel skozi park Tivoli. Ko sem prišel v službo, smo začeli dobivati sliko o trenutnem dogajanju. Takoj sem se odpravil v Cankarjevem, kjer smo imeli še postavljene zadeve od večera poprej. Nismo imeli v planu, da bi še kaj počeli. V tem času se je v Cankarjev dom preselila operativna koordinacija osamosvojitve.«

Mnogi še danes radi rečejo, da je Slovenija dobila vojno prav po zaslugi medijskega boja.

»Dolgo časa po koncu spopadov so srbski časopisi pisali, da je k zmagi Slovenije veliko pripomogla tudi medijska vojna, ki so jo vodili Kacin in v Avstriji šolani strokovnjaki. Bla, bla, bla... Nihče se ni šolal nikjer. Bili smo pač državni uradniki, ki smo imeli korektne odnose do tujih novinarjev. Sproti smo se učili, bili smo odprti za predloge. Tako so tuji novinarji včasih rekli, tole je treba pa drugače storiti. Nato smo to predlagali g. Kacinu. Ekipa operativcev se je povečevala, uvedli smo tudi nočna dežurstva. Kacinu smo kot prvo priporočili, da novinarji potrebujejo rabijo enkrat ali dvakrat aktualni briefing. Potem so bile uvedene tudi redne tiskovne konference, pripravili smo tudi uradna sporočila, s šefom slovenskega dopisništva Tanjuga sem se pogajal, da naj nam proda svoj servis, da bi lahko novinarji brali, kaj poroča Tanjug. Da bi imeli objektivni pogled na razmere. Tu je bil še STA servis, ki pa je bil še v povojih. Ljudje so odhajali na teren, to smo počeli v dogovoru s TO, organizirali smo tudi skupne prevoze. Uvedli smo redni briefing, na tiskovne konference so prihajali govorniki od drugod, bilo je lepo število gostov.«

Cele dneve ste držali novinarje na enem mestu.

»Iz dveh razlogov je bilo temu tako. En razlog je bil prav gotovo tehnološki, saj takrat še ni bilo prenosnih računalnikov za delo na terenu. Drugi pa je ta, da so morali biti novinarji, ki so pripravljali dnevne prispevke, v CD, če so hoteli do hitrih informacij. Tudi štab je bil ves čas v CD. Kaj kmalu so to izvedeli tudi tuji novinarji. To je bil še tretji razlog, da so se še bolj

zadrževali v Ljubljani in Cankarjevem domu, saj se je povečala verjetnost, da srečajo katero izmed ključnih osebnosti.«

Pripravljali za manifestacijo. Je kdo mislil na dan potem?

»Ja in ne. Kacin je prav gotovo vedel, kaj nas čaka. Konec koncev pa smo imeli na začetku spopada lastno tiskovno agencijo in toliko novinarjev, ki so bili pravi kapital. Tako ali tako pa nismo načrtovali kapacitet press centra za potrebe vojne.«

Tako je bilo treba v akcijo.

»Strateško je bila zadeva dobro pokrita. Kar se pa operative tiče, smo želeli karseda hitro reagirati. Rešila nas je ekipa Cankarjevega doma iz kongresnega dela, s tem pa tudi vsi tisti, ki so se ukvarjali s pošto, telefoni. Ali smo bili uspešni ali ne, se da soditi po tem, da so novinarji dobili informacije. Samo pravočasna informacija v danem trenutku nekaj šteje! Če se kaj zgodi, novinarji ne gledajo na pogoje, ampak jim je primarna informacija, ki mora biti relevantna.«

Kdaj je po vašem mnenju prišlo do miselnega preklopa v glavah tujih poročevalcev?

»Ne moremo določiti neke točke, kdaj se je to zgodilo. Odvisno je od novinarjev samih. Avstrijska novinarja, eden je pisal za Standard, drugi pa je delal za ORF, sta tako dobro poznala zadeve, da sta ves čas vedela, za kaj gre. Cel čas sta poudarjala »slovensko zgodbo«. Sicer pa so v uredništvu AFP vrsto let imeli dopisnika, ki je bil srbskega porekla. To nehoti vpliva na gledanje na določen dogodek. Na uredniško politiko in gledanje na dogodek ima vpliv tudi zunanja politika določene države. V CD ni bilo enotnega bazena mnenj. Eni so bili dobro obveščeni, eni so spreminjali mnenja. Če pa je obstajala kaka točka preloma, ne bi znal povedat.«

Kako ste spremljali tuj tisk, ki je pisal o celotni slovenski zgodbi?

»Dejstvo je, da tega nismo počeli operativci v CD, ampak se je to moralo početi v hiši na Levstikovih 10 ali pa je to počela STA.«

G. Kek je izpostavil pomemben element v celotni zgodbi, ki pa se je zgodil že pred začetkom vojne.

»Leta '91 je bila postavljena koordinacijska skupina, ki je operativno spremljala celotno situacijo, v njej pa so sedeli predstavniki policije, TO in obveščevalne službe. Na posameznih sestankih smo bili prisotni tudi s sekretariata, da bi imeli takoj informacijo, če bi se karkoli zgodilo.«

PRILOGA B: JELKO KACIN, MINISTER ZA INFORMIRANJE (maj 2006)

Drugi intervju sem opravil z g. Jelkom Kacinom, ki je bil med vojno za Slovenijo minister za informiranje v vladi RS.

G. Kacin, je pred samim oboroženim spopadom obstajala strategija psihološkega bojevanja, ki ga bi izvajala Republika Slovenija?

»Obstajala je ocena, kako dolgo moramo zdržati v primeru oboroženih spopadov. Ocenili smo tudi, kakšne vsebine bi morali posredovati naši in svetovni javnosti, zato da bi lahko pojasnili naše cilje pa tudi argumente za ravnanje, kakršno smo izvajali na podlagi referendumu v decembru leta 1990. Realno smo ocenili, kako dolgo lahko zagotavljamo medijsko pozornost. Temu smo prilagodili tudi oceno naših načinov delovanja. Zadeva je bila razdelana na nivoju zamisli in zavedali smo se, da v nobenem daljšem spopadu na dolgi rok ne moremo zdržati. Ker ne bi bilo mogoče zagotavljati zadostne pozornosti dlje časa. Odločili smo se, da mora biti naši informativni podporni del časovno koncentriran in vsebinsko poln.«

So se vaše ocene izkazale za pravilne?

»Da in ne.«

Če zadevo precizirate...

»Na dolgi rok se je pokazalo, da so bile naše ocene točne. Smo pa ocenili, da se bo vojaški spopad najprej razširil na Bosno. Bil je logično, ni pa se potrdilo v času. Spopadi so prej eskalirali na Hrvaškem. V ocenah, ki smo jih delali pred tem, je bil zastavljen tudi optimalen cilj, da mi zaključimo naša prizadevanja za obranitev in potrditve priznanja samostojnosti pred izbruhom vojne v Bosni.«

Se je dalo učiti iz izkušenj ali je šlo v primeru psihološkega boja v Sloveniji za pionirsko dejanje?

»Takega primera še ni bilo. Sem se pa zgledoval po nekaterih izkušnjah baltskih republik, kjer je bilo povsem očitno, da je Rdeča armada v želji obvladovanja Estonije, Latvije in Litve želela najprej zasesti sedež radia in televizije ter tako obvladati elektronske medije. Zato smo na podlagi tega, kar se je dogajalo slabo leto nazaj, pripravili nekatere ukrepe za delovanje slovenske televizije in radia Slovenija v pogojih zasedbe. Pripravljeni so bili načrti za delovanje televizije na drugi lokaciji.«

Kaj ste storili?

»Bila je opravljena disperzija mobilne opreme televizije pod izgovorom, da gre za svetovno prvenstvo na divjih vodah v Tacnu. Mobilna oprema radia Slovenija je bila umaknjena iz Ljubljane. Marca po končani planiški prireditvi je bila opravljena prva vaja povezovanja z improviziranimi sredstvi preko sosednjih držav v primeru, da bi vzhodni in centralni del Slovenije bil začasno zaseden s strani JLA. To so aktivnosti, ki sem jih izvajal kot namestnik sekretarja za obrambo, preden sem potem konec aprila sprejel funkcijo sekretarja za informiranje v IS RS.«

Vas je presenetilo dejstvo, da ste bili izbrani za novega sekretarja za informiranje?

»Ne. Sam sem se s tem ukvarjal že dolgo pred tem. Pripravil sem tudi video podporo za nekatere stvari. Sam sem montiral prispevek, ki ga je potem objavila slovenska televizija ob prvem postroju Teritorialne obrambe v Kočevski Reki, kjer smo dodali tudi posnetke novega orožja in preizkušnje v praksi. To je bil jasen znak in sporočilo, da smo orožje pridobili, da ga obvladamo, da ga uporabljamo, in vse je bilo v funkciji samozavesti državljanov in državljanek pred plebiscitom decembra 1990. To sem delal kot namestnik obrambnega sekretarja, ki je vedel kar nekaj o elektronskih medijih. Odločitev, da prevzamem funkcijo sekretarja je bila za mnoge absolutno nepričakovana, a je bila logična. Za javnost je bila ključna moja vloga v času prve iraške vojne, ko je Bush starejši štartal na Irak.«

Kaj se je takrat zgodilo?

»Takrat smo imeli soočenja na slovenski televiziji, kjer sem vsem ekspertom in ostalim, ki so tam razpredali o tem, dal vedeti, da govorijo o nerealnih stvareh, in sem pač napovedal naslednje faze vojne po stopnjah in načinu uporabe posameznih vrst orožja. Ko se je to v naslednjih urah in dneh potrdilo, so vsi zvedeli za Kacina, ki je bil takrat še namestnik sekretarja za obrambo.«

Katere naloge ste si zadali pred začetkom spopadov v Sloveniji?

»Predvsem je bila naša funkcija podporna. Takrat je že bilo jasno, da ta sekretariat ne bo preživel na dolgi rok. Da demokratična država take inštitucije ne potrebuje in je nima. Tako sem bil prvi in zadnji minister za informiranje. Potem smo izvršni svet preoblikovali v vlado in sekretarje v ministre. Takrat smo načrtovali, da bo to trajalo največ pol leta. Potem pa je bila načrtovana reorganizacija vlade. Ker pa je do volitev prišlo šele leta 1992, sem to funkcijo opravljal nekoliko dlje časa. Dobro leto in pol skupaj.«

Kaj konkretno ste počeli v času ministrovanja?

»Razvili smo nekaj, čemur se je reklo tiskovni predstavnik vlade, minister za informiranje. Bil sem član vlade IS, tako sem takrat lahko govoril tudi v imenu vlade, ne po pooblastilu, ampak v imenu vlade. Zato smo tudi naredili t.i. koordinacijo in ta koordinacijska skupina je vključevala tri ministre in tri sekretariate (za notranje zadeve, obrambo ter informiranje). Ti trije sekretarji so bili člani te skupine, ki se je redno dobivala in imela na voljo operativno dvorano, kamor so se stekale vse informacije. V to dvorano sem prihajal pred tiskovno konferenco in se dal nahitro brifirati, zatem pa sem po lastni presoji selekcioniral informacije.«

Kako je potekala selekcija?

»To sem počel na način, da sem informacije, ki bi lahko ogrozile nadaljnji potek operacije ali pa pripadnike teritorialne obrambe, policije, civilne zaščite, gasilcev, izločil. So stvari, ki jih veš, a o njih preprosto ne smeš govoriti. Tudi v stresni situaciji se moraš kontrolirati, da ti kaj nehote ne uide. Posebej zato, ker je bilo jasno, da v kolikor ne bomo uspeli, bomo vsaj tisti trije končali v Beogradu ali kje v Sremski Mitrovici. Sanj o samostojni Sloveniji bi bilo za daljše časovno obdobje konec. Šlo je za biti ali ne biti. Svojo vlogo sem vzel smrtno resno.«

Kdaj ste začutili, da so novinarji sprejeli slovensko zgodbo? Da gredo zadeve v smer, kot ste si to zamislili?

»Sam bi rekel, da so bili trije taki prelomni dogodki. Prvič, ko se je pokazalo, da noben Neslovenec v Sloveniji ni organiziral nobene dejavnosti, ki bi bila naperjena zoper naše osamosvajanje. Tako ali tako je rezultat na plebiscitu pokazal, da so celo Neslovenci v Sloveniji glasovali za samostojnost. Ko ni bilo nobene take geste s strani Neslovencev, je bilo

zelo jasno, da obstaja popoln politični konsenz. Drugo dejstvo je povezano s tem, da je prišlo do manifestacije kooperativne sposobnosti TO, ko je bil sestreljen prvi helikopter v bližini Ljubljane. Čeprav je bil sestreljen po pomoti! Žrtvi sta bila pilota, od katerih je bil eden moj osebni prijatelj. In bilo je že dogovorjeno, da prestopi na našo stran. Drugi helikopter je bil sestreljen nad Barjem. Ko so goreli tanki, je bilo ljudem jasno, da gre zares. Še bolj so se postavili na našo stran. Takrat tudi mediji ne morejo delati drugače. Bilo je zelo nevarno, ker so poročali o detajlih, ker so nehote opravljali obveščevalno dejavnost in tako zagotavljali verodostojne informacije za nasprotno stran. Zato smo na naši strani delali dogodke, da bi čimveč predvsem tujih novinarjev zadržali v Ljubljani, da ne bi hodili po terenu. Da se ne bi izpostavljali in ne bi prinašali verodostojne informacije.«

Pa tretji tak dogodek?

»Tretji prelomni dogodek je bil trenutek, ko je bilo jasno, da gre za bitko Davida in Goljata. Prišlo je do napada na tovornjake na Medvedjeku. Tuji državljani, vozniki kamionov, so izgubili življenja. Ko smo pokazali, da uporablja JLA kasetne bombe, ki so namenjene, kot pravi njihov priročnik, »uništavanju žive sile«, in da gre v Sloveniji za »uništavanje žive sile«, se je v javnosti zgodilo tisto prelomno dejanje. Tudi na britanski strani so utihnili v celoti. Nihče ni pričakoval, da bo proti civilnemu prebivalstvu JLA uporabila tako orožje.«

Kako bi danes potekalo podobno psihološko bojevanje?

»Drugače, ker je bilo veliko jugoslovanskih vojn. Predvsem pa se je v tem desetletju, ki je sledilo našemu dogajanju, zgodilo toliko strahot, najhujše vrste, tudi masakrov, da bi to nas postavilo v bistveno težji položaj. Bojim se, da bi v takih okoliščinah na vseh straneh živci veliko bolj popuščali. Dogajale bi se stvari, ki se pri nas enostavno niso mogle zgoditi, ker smo spopade prekinili dovolj zgodaj.«

Kaj pa lahko rečeva o sami akciji 15 let »potem«?

»Da smo bili odlični in da smo imeli vražjo srečo.«

Ob koncu je Jelko Kacin dodal še tole:

»Samostojnost smo razglasili na isti dan kot Hrvaška. Danes je Slovenija članica EU in zveze NATO, 1. januarja prihodnje leto bo prevzela euro, 1. januarja 2008 bo predsedovala 27 državam EU, kar bo takrat z Romunijo in Bolgarijo pol milijarde ljudi. Hrvaška, dvakrat večja

od nas, se danes, 15 let po tem, šele začenja pogajanja za članstvo v EU, v NATO –u je še ni. Razlika je očitna. Takrat smo stvari opravili optimalno.«

PRILOGA C: ZAPIS ODDAJE RADIA SLOVENIJA, STUDIO OB 17.00 (26. 6. 2006)

LEON HORVATIČ: Na današnje popoldne pred 15 let, ko se je slovenska prestolnica pripravljala na slavnostno osamosvojitveno predstavo, so enote jugoslovanske vojske že zasedale Primorsko. Goloroki občani, pripadniki teritorialne obrambe in miličniki so jim poskušali preprečiti napredovanje proti mednarodnim mejnim prehodom z Italijo, vendar so po navodilih državnega vrha morali odnehati. Širša slovenska javnost je te zaplete spremljala s precejšnjo mero negotovosti in tudi nejevere. Že v prvih jutranjih urah 27. junija, pa se je s pomočjo slovenskih medijev hitro širila vest o napadu enot jugoslovanske vojske na novo nastalo državo. V današnji Studiu bomo govorili o vlogi medijev v vojni za Slovenijo in na, vsaj za Primorce spornem vprašanju, dnevu začetka vojne za Slovenijo. To sta bili osrednji temi okrogle mize ob 15. obletnici osamosvojitve, ki sta jo pripravili Radio Koper in dnevnik Primorske novice v Kopru. Pred začetkom predvajanja posnetka pa najprej prisluhnimo poročilom iz ljubljanskega studia.

Vprašanje, koliko so novinarji prispevali k osamosvojitvi Slovenije, je aktualno že od leta 1991 naprej in zato mu namenjamo današnji studio. V njem bomo predvajali mnenja in pričanja Danila Slivnika, ki je bil leta 1991 namestnik direktorja, glavnega in odgovornega urednika Dela, našega radijskega kolega in urednika Sandija Freliha, Toneta Hočevarja, ki je bil v času vojne urednik in voditelj Dnevnika TV Slovenija, Mladinega komentatorja Alja Žardina, novinar Večera in Radia Capodistria Dragice Korade in Devane Jovan, urednika časopisa Primorske novice Slobodana Valentinčiča, zgodovinarja koprskega Znanstveno raziskovalnega središča doktorja Gorazda Bajca in poslanca v Evropskem parlamentu ter Ministra za informiranje v prvi Demosovi vladi Jelka Kacina. V povzetku razprave z javne tribune v organizaciji Primorskih novic in Radia Koper, ki sem ga za objavo pripravil Leon Horvatič, boste slišali ali sodijo mediji ob pripadnikih TO in takratne milice med omembe vredne osamosvojitelje Slovenije. Kako so o vojni poročali novinarji? Kakšne pomisleke so imeli in kdaj so se začeli zavedati, da gre zares? Je v takšnih okoliščinah objektivno novinarstvo mogoče? Koliko časa mora miniti, da lahko o tej vojni povemo tisto, česar takrat ne bi smeli? Začenjamo z Danilom Slivnikom.

DANILO SLIVNIK (nekdanji namestnik direktorja Dela): Jaz mislim, da je kljub vsemu potrebno pogledati na neko atmosfero, ki je bila takrat. Tisti dan, ko se je začela vojna smo še

enkrat pogledali, prižgali televizijo, videli Toneta Hočevarja, da je res vojna in potem nas je res zaskrbelo. Mislim, da tisti, ki zdaj reče, da je to bilo vse tako enostavno, tisti ne govori čiste resnice. Mislim, da za opis vloge medija v tistih dneh in sploh dogajanja se moramo vrniti v tisto ozračje takrat. To ni bilo tako samoumevno, da bo nastala slovenska država. Mi se moramo vrniti še par mesecev nazaj, niti ni bilo sploh samoumevno, kaj sploh hočemo. Saj je državni zbor oz. skupščina izglasovala samostojno, napovedala samostojno državo, izglasovala deklaracijo o samostojnosti, vendar, a bo to res tako, tega pa nihče ni vedel. Tisti, ki so pisali knjige, obujali spomine in pisali, kako je to vse šlo tako premočrtno, tisti so malce pretiravali. Če bi na kratko povzel moram reči, da tisti dan je vse enote skrbelo in sem pomislil na to, kaj, če smo z osamosvojitvijo pretiravali. To govori zato, ker je bilo Delo tisto, ki je pol leta pred tem, najbrž se še kdo spomni, pod Delo zapisalo, Samostojni častnik za samostojno Slovenijo. Točno se spomnim tistega dneva, ko smo to naredili, nihče ni verjel, da bo prišla samostojna Slovenija, vsaj v takšni obliki ne. Mogoče kdaj kasneje, čez 15, 20 let. Vi se morate še o spomniti, kakšne so bile polemike osamosvojitve da ali ne. So bili še zadnji meseci pred vojno, ko še ni bilo jasno, katere stranke je, ali je to sploh prava odločitev. Ko je prišla vojna je vse to privrelo na površje, vse te dileme. Ali je bilo to prav ali ne, kaj zapisati in povedati na radiu? Kaj povedati po televiziji? Kaj zapisati v Delu? Če bi mogoče še eno tako rekel, bi se pridružil tistemu mnenju od gospoda Janše, je bilo Delo v istem smislu pomembno, ker je tisti dan?..radio, televizija neprecenljiva vrednost. Takoj je bilo predstavljeno celotno dogajanje. Videli smo kaj se dogaja. Delo je mogoče odigralo pomembnejšo vlogo v tem nenskem delu, ker je Delo bilo tisto, ki ja naslednji dan napisalo temo dneva Vojna je, uprimo se, gremo do konca.

HORVATIČ: Tone Hočevar TV Slovenija.

TONE HOČEVAR (TV Slovenija): Jaz sem prepričan, da na televiziji ne prej ne kasneje ni uspelo delovati tako, ne vem, če samo organizirano, tako povezano kot kolektiv kot ravno v tistih dneh. Zahvaljujoče čemu ne vem, morda dobri organizaciji. Mislim, da je tukaj potrebno omeniti Lada Ambrožiča, ki je izjemno skoraj z vojaško organizacijo organiziral turnuse in ker so vsi znali imenitno delat. Takrat si ugotovil, kdo je pravi profesionalc in kdo ni. Večina med njimi je bila takih, ki jih sicer pred kamero nismo poznali ne prej ne kasneje. Mi smo takrat bili že utečeni. Moramo se spomniti, da se vse skupaj ni začelo takrat, ampak so bile napetosti že prej. Mi smo tudi z radiom zelo dobro sodelovali. Že parkrat prej se je zgodilo, da smo šli zaradi pritiskov iz Beograda ob dveh zjutraj v oddajo in to zahvaljujoč radiu, ki je

obvestil poslušalce radia, naj preklopijo na televizijo, da bodo videli kaj se dogaja še kje drugod. Mislim, da je takrat moja hiša zgledno sodelovala?

SANDI FRELIH (RA Slovenija) : V bistvu se je dogajanje začelo dan, dva prej, ko smo spremljali zasedanje takratne skupščine in razglasitev samostojnosti. Potem so vse novinarske ekipe Radia Slovenija, spremljali smo proslave po Sloveniji. Po krajši slovesnosti, ki smo jo imeli v službi potem, ko smo opravili delo, smo kmalu dobili prve novice o vojaškem napadu. Takrat smo že, ko je potekal nočni program, prekinili program in začeli oddajati. Oglašali so se naši dopisniki, kolegi iz terena in ta program smo v bistvu zjutraj, ko smo morali vse tri programe Radia Slovenija razkleniti, nadaljevali enotno. S poročili dopisnikov, kolegov, javljali iz terena, hitro smo se organizirali. Angažirali smo, tako kot v primeru vojne, posebne ekipe, ki so prišle na teren v primeru, če bi naš centralni oddajnik, če bi našo radijsko oddajo sesuli. Bili so na svojih lokacijah in opravljali normalno delo. Seveda ob veliki požrtvovalnosti vseh kolegov.

HORVATIČ: Tako se je dogajanja izpred 15 let spominjal Sandi Frelih. Zdaj pa Dragica Korade Večer.

DRAGICA KORADE (Večer): Kar mene zadeva je bilo nuja, ampak takrat, jaz sem doma na avstrijski meji in je bilo do Maribora, res je bila vojna. Nihče nam ni rekel, da moramo hoditi v službo. Takrat smo se spomnili, da so hodili v službo celo ljudje, ki nikoli ne hodijo v službo. To je res bilo neverjetno. In so cel dan tam bili. Bilo je pomembno biti tam. To mi je bil zanimiv fenomen. Kljub temu, da je bil Maribor do meje zabarikadiran, smo vsi stali na semaforjih. Ta civilna pamet je kar naprej funkcionirala. Nihče ni prevozil rdeče luči v času vojne. To nam je bilo šele potem zanimivo. Neka točka normalnosti je bila. Bilo pa mi je normalno, da grem v službo. Zjutraj je televizija že grozote kazala, ampak je bilo čisto normalno, da se prebijem do službe in potem funkcioniram naprej. Neka ekipa je bila tudi okrnjena, ker so nekaj moških mobilizirali že mesec dni prej, v času Peker in so bile potrebne vse sile. V času vojne je bilo čisto vsem ljudem normalno, da pridejo v službo. To že moram povedati.

HORVATIČ: Pred začetkom vojne, ste se v uredništvu kaj pogovarjali, ste se pripravljali na morebiten izbruh?

KORADE: Smo se, smo se. Po dogodkih v Pekrah je bilo jasno, da se bo zgodilo to, kar nihče od moje generacije ni verjel, da bo šla vojska s tanki na ceste. Mi smo to maja doživeli in ni bilo prijetno in v bistvu smo čakali. Se spomnim, ko smo se iz Ljubljane, s proslave peljali domov, smo ponavljali tisto, nocoj so še dovoljene sanje in potem se je zgodilo. Smo se,

ampak kakšnih posebnih priprav, to že moram reči, ni bilo, ker se konec koncev vojna ni z neba padla. Nekaj se je že cel čas dogajalo.

HORVATIČ: Devana Jovan Radio Capodistria.

DEVANA JOVAN (Radio Capodistria): Predvsem dejstvo, da medtem, ko so slovenski mediji težili k mobilizaciji in k osveščanju svoje, naše notranje javnosti, je naša naloga bila, kot vedno v zgodovini Radia Koper, neke vrste poslanstvo. To stalno počnemo razlagati, navzven dogajanje v Sloveniji. Popolnoma jasno je bilo, tudi na osnovi opredelitev same italijanske manjšine, katere vendarle glas posredujemo in smo posredovali, v začetku italijanske manjšine plebiscitarna za osamosvojitve je kazalo na to, da je za to obstajal izjemen interes, da se o tej odločitvi in vsem tem, kaj je sledilo, zelo na široko, zelo podrobno informira italijansko državo, ki takrat ni bila naklonjena slovenski osamosvojitvi. Italija je v tistem trenutku predsedovala pentagonali, to je bil edini poligon zunanje politični ob Alpe Adrii, kjer so lahko republike bolj ali manj enakovredno soočale svoja mnenja, svoja razmišljanja z večjimi državami, ki jih je bilo potrebno na vsak način pritegniti za našo stvar. Mi smo že mesece prej, zelo podrobneje, zelo poglobljeno razlagali, Italiji in tujini za kaj pravzaprav pri celi zadevi gre, pri tem, da smo imeli na nek način zaveznitvo zlasti v medijih, v prostorih Alpe Jadran, kar pomeni v deželah Veneto, Furlanija Julijska krajina, Lombardija, Tridentinsko, Mila romanija, ki je vedno bila zelo zainteresirana za dogajanje v tem našem prostoru. Mi smo v trenutku postali, že pred proglasitvijo neke vrste pul za italijanske novinarje, ki so izjemno pozorno spremljali dogajanje. Takrat smo na veliko trenirali simultano prevajanje, tako, da smo poslušali na slušalke Radio Slovenija, takrat rojeni A1 in to potem posredovali z našimi dodatnimi informacijami, ki smo jih pobirali na terenu, navzven.

HORVATIČ: Jelko Kacin, Minister za informiranje v nekdanji Demosovi vladi se takole spominja dogodkov iz leta 91.

JELKO KACIN (evropski poslanec): Jaz sem postal sekretar za informiranje in ko sem prihajal sem bil strah za novinarje, ker so vsi pričakovali, da mora to biti njihov novinarski kolega. Vsi so razumeli, da bo to zdaj ministrstvo resnice in da bo za novinarje hudo. Jaz sem poskušal takoj na začetku neke koordinacije. Tudi nekdo, ki danes tukaj sedi, je v te koordinacije povabljen. Tudi kdor je odklonil sodelovanje, češ, da to ni primerno, da bi se o nekih stvareh pogovarjali. Jaz sem bil pred eno veliko skušnjava, kaj in koliko povedati kolegom novinarjem, da bi se pripravili na realno situacijo, ki se je potem tudi zares zgodila. Mi tudi nismo imeli slovenske tiskovne agencije, je bilo treba to narediti in smo postavili celo

človeka, ki naj bi to organiziral, kajti sicer bi Tanjug poročal iz Ljubljane kaj se pri nas dogaja. Na podlagi izkušenj z Baltskimi državami, z našim plebiscitom iz decembra 90, smo pripravili tiskovno središče. Tempirano je bilo tako, da smo rekli, da v nobene primeru več kot 21 dni mi ne zdržimo, ker ni mogoče kadrovske držati stvari skupaj, ker ne bi mogli pritegniti pozornosti. Prilagodili smo se danim razmera, zagotovili tehniko, ljudi, prevajalce in prilagajali velikost posameznih dvoran temi o kateri smo govorili in številu novinarjev, ki je bil navzoč, tako, da je vedno bil vtis, da je vse polno, da se nekaj velikega dogaja. Skratka, napihovali smo se veliko bolj kot se je to dalo videti na terenu in moja naloga je bila in tega sem se tudi zavedal in tudi danes povem, da sem čim širši s svojo ekipo, da dajemo čim več informacij, da bi se pozornost javnosti usmerila na nas in ne na posamezne dogodke na terenu, ker smo se in še enkrat povem, jaz sem prišel iz obrambe, zavedali, da če bomo poročali in prikazovali preveč, bomo pošiljali realne informacije in opravljali nehote obveščevalno dejavnost za JLA in tukaj so vse zadrege in naše prošnje in pomoči, da ne bi bilo preveč posnetkov, da ne bi govorili preveč o konkretnih primerih in da ne bi ogrožali pripadnikov TO, policije, civilnega prebivalstva z preveč živim javljanjem na terenu.

SOGOVIORNIK: Vem, da so bili poskusil, da bi dobili pri nas svetovalce, pa smo jih odklonili, ker smo imeli svojega človeka, ki je končal družboslovje. Naši kolegi so bili povsod na terenu, nanje so streljali. Ena takih napak, ki pa se je zgodila gospodu Kacinu, je pa prav bila, ko so obstreljevali oddajnike na Krvavcu, pa jih niso zadeli, so se migi vrnili in oddajničarji so pridrveli na radio in mene, ki sem bil na programu skoraj pretepli. Sem jim komaj dopovedal, da tega nisem jaz povedal.

KACIN: Že takrat je bilo jasno, da se stvari ne bodo končale na lep način in jaz sem organiziral tudi dva posveta, predvsem za elektronske medije, zato, da bi sistem elektronskim medijev deloval. V vojni je vedno problem tiskanih medijev, ko ga natisneš je že malce zastarel in ljudje se zatečejo pred radijske sprejemnike in televizorje, zato smo organizirali ene dva posveta. Še zdaj se spomnim v Mariboru, ko sem pripovedoval o vojni, pa nisem smel omeniti vojne. Ta naša vojna ni bila klasična vojna v smislu kot jih organizirajo države, ki imajo točno določeno vojskovališče, kjer imajo zato pristojne, kjer imajo nadzor nad dogajanjem. Mi nadzora nad dogajanjem nismo imeli. Drugič nismo imeli noben pravne podlage za kakršnekoli cenzure. Treba je bilo improvizirati in graditi na podlagi konsenza, ki je bil dosežen na plebiscitu decembra 1990. Zato je naša vojna bila predvsem elektronska vojna. Ljudje so jo dojemali preko radijskih sprejemnikov in preko televizijskih zaslonov, ampak vaše vprašanje je bilo, ali so lahko novinarji verodostojni in profesionalni. Zagotovo so

in so bili. Nobena država se ne more tako organizirati, da bi nad urednikom bedela in mu na nek način odvzemala njegovo suverenost. Nasprotno. Zdi se mi, da se v vojni vsa suverenost in odgovornost zvrne na samega sebe, na novinarja in se moraš pogledati v ogledalo in se odločiti sam zase in sam s seboj. Še vedno menim, da so mediji izjemno profesionalno, koliko je bilo v danih okoliščinah mogoče, opravili svojo nalogo. Da so to delali tako uredniki kot novinarji, da pa je razlika. Nekateri so se zdrznili in se vklopili v situacijo hitreje, nekateri malo kasneje, ampak jaz bi rekel, da po 48 urah ste povsod v Sloveniji vedeli, kaj vam je storiti in kaj je vaša pristojnost in dolžnost.

SOGOVERNİK: Jaz bi rekel, da moramo razlikovati med vojno in vojnim poročevalcem med vojno nekje drugje. Kot je bilo pri nas, ko so bili kolegi Marjan Jerman, Dare Milič, na Hrvaškem, v Bosni, ali pa Tone v latinski Ameriki in v vojni, kjer je udeležena tvoja država. Mi smo se, kot že rečeno, dobro organizirali. Imeli smo pregled nad terenom, informacije smo vedno preverjali. Viri informacij so bili neštetilni. Tudi občani, ljudje, državljani, so nam poročali o dogajanju na terenu. Vedno smo v glavnem preverjali tudi pri pristojnih ali je ali ne. Pazili smo, da nismo razkrivali državnih skrivnosti ali pa lokacij, da ne bi svojih sil spravljali v neugoden položaj. Mislim, da tudi namernega skrivanja informacij od državnih organov, mislim, da ni bilo.

HORVATIČ: Kljub dejstvu, da je jugoslovanska vojska bila v vlogi agresorja so slovenski novinarji poskušali priti tudi do pojasnil s strani njenih predstavnikov. Pri tem je šlo le za izpolnitev enega osnovnih novinarskih načel, objektivnosti in le v redkih primerih za negotovost. Dragica Korade.

KORADE: Nasproti Večera v Mariboru je bil generalštab. Jaz sem človek, bila sem vznemirjena nad tem že pri Pekrah. Naslednji dan smo šli k Mitu Deliču, to je bil nek polkovnik in ga spraševali kaj se gre, zakaj so to počeli. V času vojne čisto vsi po vrsti smo ljudi v tankih spraševali kaj tu počnejo in tam smo dobili vtis, da fantje sploh nič ne razumejo v čem so. Bilo je, celo v tistem času je bilo nekaj normalnega, da smo poskušali nasprotno stran vsaj vprašati, zakaj. To je pa drugače kot v Nikaragvi. Ja fantje, kaj pa tu počnete. V Nikaragvi jih ne sprašuješ, kaj tam počne. Tam so ja ljudje, civili so kričali, naj zginejo, naj se poberejo. Res pa je, da v glavnem niso hoteli z nami govoriti. To pa je res. Smo se zelo trudili, da smo jih vprašali kaj se dogaja. Nobenih zadržkov ni bilo.

HORVATIČ: Ali Žardin Mladina.

ALI ŽARDIN (Mladina): Meni se zdi tako. Nekako tri pridevnike smo imeli v obtoku. Objektivnost, verodostojnost in profesionalnost. Objektivnosti, če prav razumem, ko naj bi

dobili celovito sliko osvetljeno z vsem mogočih strani, pač novinarstvo je obrt, profesija, ki živi iz danes na jutri in je zelo težko osvetljevati določene dogodke z vseh relevantnih kotov. Se zgodi, da pozabiš, spregledaš, kako ti je pomemben ali pa se šele čez čas izkaže, da je določen kot pomemben. Za novinarsko početje 91, bi morali reči, da je bilo verodostojno in profesionalno. Zakaj? Ker nikdar se takrat ni dogajali, da bi novinarji falsificirali informacije. Informacije, ki so šle v medije, so bile po najboljših močeh točne. Toliko, kolikor je enostavno neko dojemanje dogodkov na terenu to omogočalo. Ali smo morda narobe prešteli število avtomobilov, ki so goreli na Brniku. Ja. Prva novica je bila, da gori več avtomobilov kot se je potem uro kasneje dalo rekonstruirati na samem mestu. Šlo je za to, da prva novica, da je Brnik bombardiran, da avtomobili gorijo, ki jo je radio objavil. Radio je to lahko objavil, ker je reporter bil v bližini, ni pa bil na samem mestu. Popolnoma logično je, da je objavil v trenutku, ko je videl, da se nekaj dogaja informacijo, ki je 90 % natančna, ne pa povsem. Potem se to čez uro, dve, čez dan, se te informacije preverjajo in bolj natančno skristalizirajo. Nedvomno početje novinarskega ceste je bilo v tistem času verodostojno, ali pa smo bili mi osamosvojitelji ali ne. Ko sem jaz bil na Pekrah in sem tam prespal, so meni dali celo neko spominsko značko, pa nisem vedel povsem točno, a mi ta spominska značka pripada ali ne. Tukaj imam mešane občutke. Se mi zdi, da novinarsko početje kakršno je bilo, tudi med samo vojno, je bilo v prvi vrsti, novinarsko početje. Samega sebe takrat nisem dojemal kot Kacinovega vojaka. Jaz sem samega sebe dojemal kot nekoga, ki je odgovoren do publike, da publiko pove, zgodbo, ki sem jo sam na terenu videl.

HORVATIČ: Danilo Slivnik.

SLIVNIK: Vseeno pa se mi zdi, da dve, tri stvari niso bile tako zelo enostavne kot to zdaj tu. Veliko vprašanje, a so bili novinarji v službi nečesa? A so bili Kacinovi vojaki? Mislim, da večina ni bila Kacinovih vojakov, Kacina pred tem skoraj nihče ni poznal. Kacin je bil manj znan uradnik, je pa postal velika osebnost. Ko se je začela vojna, je nastala neka kulisa. Tisti najboljši medijski in propagandni strokovnjaki bi rekli, to je bila kulisa, ki je veliko prispevala k nekaterim zunanjim okoliščinam. Jaz se strinjam s tisti, kar je bilo rečeno. Brez nekega dobrega obveščanja in tudi dramatičnega obveščanja zunanja javnost vojne v Sloveniji ne bi tako videli in bi to povzročalo velike politične posledice. Evropska javnost je videla vojno v Sloveniji kot resno vojno, kot destabilizacijo dela Evrope in je po diplomatskih poteh in mednarodno pristopila Sloveniji v pomoč. Takrat je bilo nedvomno, da se evropska javnost postavlja na stran Slovenije proti agresorski vojski iz Beograda. Mislim, da je medijska uspešnost slovenskih osamosvojitvenih dni je v tem, da je večina medijev delovala zelo

korektno in prav. Jaz tudi dam priznanje gospodu Kacinu, on je nastopil tam. Jaz ga pred tem nisem poznal, sem bolj poznal Janšo, Bavčarja, Kučana, Peterleta, Rupla, potem sem še njega spoznal. On je to povedal, kako so bili organizirani. Njegov prispevek je bil zelo pomemben. Če bi pa glavno stvar pogledali, odnos oblast-mediji ali pa osamosvojitvena oblast-mediji. Jaz mislim, da tukaj ni bilo kakšnega posebnega odnosa. Gospod Kacin je prej sam začel govoriti o nekih koordinaciji. Jaz se nobene koordinacije ne spomnim. Vse kar se tiče dela smo delovali po lastni presoji. Kacinove informacije so bile samo del naših informacij. Mi smo imeli informacije o vseh drugih iz predsedstva iz Slovenije, iz obrambnega ministrstva, iz štaba TO, iz zunanjega ministrstva oz. sekretariata za mednarodne odnose. Mislim, da večina medijev je imela celo paleto odnosov, celota je bila pa v redu. Smo lahko vsi zadovoljni in zaradi celote lahko zdaj tukaj sedimo po 15 letih in smo lahko celo malo pikri eni do drugega zato, ker imamo to komuniteto, ker se je vse srečno izteklo.

HORVATIČ: Devana Jovan.

JOVAN: Mislim, da je Ali prej govoril o verodostojnosti. Koliko smo novinarji bili in koliko smo verodostojni, je dejstvo, da danes tudi tukaj nismo enoznačni. Pomeni, da vendarle nismo enoznačni zato, ker tudi takrat dogajanje ni bilo enoznačno. Kako pa si se odločil, kako boš o čem poročal in čemu dati določeno težo, na kar usmeriti pozornost, je bilo pa resnično stvar vsakega posameznika. Smo novinarji opravljali naloge, ki z novinarstvom nimajo nič skupnega, so pa del tiste novinarske dediščine in tiste svoje polne potovalke življenjskih izkušenj, ki jih potem nosiš s seboj in to je tisto, kar je potem Toneta naredilo takega kot je, ki ima za seboj vso Nikaragvo, pa vso latinsko Ameriko in se je potem lahko v slovenski osamosvojitveni se obnašal na en določen način drugače kot takrat. Hočem reči, vsak od nas se je v svojih novinarskih, življenjskih izkušnjah opredeljeval, odločal in obnašal tako, kot se je v tiste trenutku sam odločil. Takrat ni bilo nikogar, ni bilo urednika, ne direktorja, ki bi ti rekel, tako naredi. Tovrstne dileme v takem trenutku moraš reševati sam. in slovenski novinarji verodostojnosti nismo gradili junija 91, slovenski novinarji smo gradili svojo verodostojnost v odnosu na notranjo in zunanjo javnost veliko, veliko prej. Govorim o slovenskih novinarjih v jugoslovanskem kontekstu.

SOGOVORNIK: Vse to se zelo strinjam, kar ste vi povedali, ker mi se moramo soočiti z eno drugo zanimivostjo. Zgodovina? Kdaj se je začela zgodovina? Zgodovina, jaz vam lahko povem, se je začela že naslednji teden, ker že naslednji teden po vojni, 10. julija, sem jaz slučajno bil na predsedstvu in srečam predsednika gospoda Milana Kučana in jaz nekaj

rečem, madonca sem rekel, tokrat so pa neke stvari fajn tekle, si sploh nisem mogel misliti, da ste se vi tako fajn ujeli, Bavčar, Janša in on, pa je rekel, ma pusti jih.

KACIN: Jaz ne bi govoril teh zgodb. To ne pelje nikamor. So me že večkrat vprašali, če bi napisal knjigo spominov. Jaz sem takrat, kot je rekel Danilo Slivnik zagotovil kuliso. Ta kulisa nisem bil samo jaz, čeprav sem bil bolj izpostavljen. Če zdaj govorimo o mojih dilemah vam povem naslednje. Izzive s katerimi smo bili mo soočeni, do osamosvojitve Baltskih držav je ves čas veljalo, da se ne sme dovoliti osamosvojitve Slovenije, ker bo to povzročilo razpad Sovjetske zveze. Vsi, ki so gledali na Slovenijo, so gledali nanjo iz Beograda. Tam so bila vsa veleposlaništva. Zelo redki so bili veleposlaniki, ki so prišli v Ljubljano, Zagreb in še kam. To je bil vedno pogled iz Beograda, zato je bilo jasno, da mi moramo narediti zgodbo o Davidu in Goljatu in smo jo delali. Priznam. V izhodišču smo se odločili, da bomo prodali tako zgodbo. Da zdaj povem zelo jasno, bili so trdi časi, bila je vojna in bili so mrtvi. Tudi moji najožji prijatelji, ki sem jih osebno poznal, so tam padli, kakšnega sem moram tudi sam identificirati v prvih dneh vojne. In takrat te vojna narediti trdega. Ko se ti to enkrat zgodi in vidiš, kakšen je možen scenarij, če ljudje ne bodo več verjeli, da obvladujemo zadeve, če se bodo ljudje začeli lomiti sami v sebi, potem se odločiš in odigraš svojo predstavo. To je pač vloga. Res je to, kar je Danilo Slivnik govoril, bolj, ko je vojna trajala in bolj ko smo se pobirali in organizirali in bolj, ko so bili oni v zadregi, manj je bilo potrebe, da bi bili trdi. Meni so svetovali, daj nasmej se, naredi kaj podobnega, ampak to je pač v vojni težko. Mi smo imeli Ministrstvo za informiranje in smo se zavedali, da je to ministrstvo zadnji v državi. Preden sem jaz sprejel funkcijo sekretarja za informiranje, je bil dogovor, da ta funkcija obstoji 6 mesecev, potem pa se organizira vlada, potem sekretariata za informiranje v takem pomenu sploh ne potrebujemo več, število ministrov se bo skrčilo in gremo v neko normalno tranzicijo. Tega smo se zavedali v izhodišču in zato na koncu vedno lahko rečem, nisem bil prvi sekretar za informiranje, bil pa sem zato zagotovo zadnji Minister za informiranje v zgodovini Slovenije.

SOGOVERNICA: Lahko še jaz nekaj dodam. Najbrž 15 let po tem, dilema je v tem, da je Ministrstvo za informiranje bilo Ministrstvo za propagando. To nam je nerodno ta hip reči. Mislim pa, da tudi ni problem v tem, da se je Jelko Kacin med vojno napihoval, problem je bil, da ni nehal, ko je bilo vojne konec.

KACIN: Ker je bila tem propaganda, jaz lahko temu rečem, da je to po današnjih kriterijih bila propaganda, bilo je navijanje za plebiscit, bilo je dviganje samozavesti in ponosa ljudi, da jih ne bi bilo strah odločitve in sprejemanja te odločitve.

SOGOVERNICA: Mislim, da propaganda v taki situaciji, to je dejstvo, propaganda je v določenih trenutkih vsake zgodovine potrebna, pomembno je, da novinar ve, kdaj je propaganda, prepozna propagando in potem to propagando uporabi, v nevednicah, ali ne uporabi, kako jo uporabi in v kakšne namene jo uporabi. Mislim, da je tukaj potem strokovnost in profesionalnost novinarja, ki naj ve, kdaj.

HORVATIČ: Slobodan Valentinčič urednik Primorskih novic, je izpostavil vprašanje zgodovinske distance.

SLOBODAN VALENTINČIČ (urednik Primorskih novic): Kje oz. kdaj se za zgodovinarja začne zgodovina. Zdaj smo tukaj ob 15. obletnici nekega elementarnega dogodka v zgodovini, ki se lahko dogodi. Kje se začne zgodovina? Po 15 letih, kako resno lahko govorimo o zgodovini, ali lahko že resno govorimo, a se začne zgodovina že prej, a x časa pozneje?

HORVATIČ: Doktor Gorazd Bajc.

GORAZD BAJC: Kdaj se prične zgodovina za zgodovinarje? Lahko govorimo tudi, da se je pričela že včeraj, moramo imeti na razpolago vire. V vsaki vojni v sodobni zgodovini, so imele države svoje propagandne in informativne urade. Celotne propagandne, tajne, obveščevalne službe so. Med 1. svetovno vojno je Velika Britanija imela posebno službo za tako imenovano belo in črno propagando. To ni nič novega. V vsaki vojni in sodobnem času se kaj takega dogaja. Sedaj imamo, so objavili tajno vsebino tega obveščevalnega oddelka. Šele sedaj. In tisto knjigo so napisali Britanci, z zagotovilom, da bodo brali tisto knjigo samo nekateri, niti ne drugih obveščevalnih družb, ki so bili v bitki. Ni čudno, da je bilo tako med osamosvojitveno vojno. Še nekaj glede objektivnosti. Tudi jaz sem se v mlajših letih ukvarjal z novinarstvom in dobro vem, kaj pomeni dobiti novico tistega dne in pripraviti nekaj, kar bodo ljudje brali oz. poslušali po radiu. Kako pa so drugi mediji v tujini poročali? To je tudi eno od ključnih vprašanj osamosvojitvene vojne. Znano je, da pred osamosvojitvijo je svetovna javnost večinoma podpirala, da se Jugoslavija ohrani, da se ne razvije. Nekaj je prepričati domače ljudi, nekaj svetovno javnost. V tem je tudi Slovenija objektivno uspela.

HORVATIČ: V sklepnem delu okrogle mize v logi medijev v vojni za Slovenijo, so se udeleženci na kratko lotili še vprašanja, zakaj velja uradno za začetek vojne 27. in ne 26. junij. Slovenske oblasti tudi 15 let po osamosvojitvi vztrajajo pri trditvi, da se je vojna v tedaj komaj rojeni državi začela 27. junija. Tedanji in sedanji politiki sicer ne zanikajo dejstva, da je jugoslovanska vojska zasedala Primorsko že dan prej. Na današnji dan leta 91 so namreč enote iz vojašnic v Pivki in Ilirski Bistrici začele pohod proti meji z Italijo. Napredovanje so jim Primorci skušali preprečiti in ob tem je ob 16.30 na Lokavškem križišču pri Divači,

odjeknil tudi prvi strel. O dnevu prej so govorili tudi udeleženci mednarodne znanstvene konference, ki sta jo leta 2001 v Kopru pripravila raziskovalni inštitut Univerze na Primorskem in zgodovinsko društvo za južno Primorsko. Na njem je sodeloval tudi urednik Slobodan Valentinčič, na okrogli mizi v atriju kopske televizije je kolega Slobodan izpostavil naslednje okoliščine.

VALENTINČIČ: Dan prej se začne v torek, 25. junija zvečer leta 91, ko celotna takratna slovenska skupščina sprejme vse tri temeljne akte o oklicu samostojnosti Slovenije. Nastala je Republika Slovenija. V vseh teh aktih oz. v dveh izrecno piše, da začneta veljati z dnem sprejetja oz. proglačitve. Uradni list, ki je takrat izšel je imel tudi datum 25. junija 91, v katerem so ti trije akti bili objavljeni. Že prej smo omenili, da so 26. junij štartali tanki iz Pivke okrog 11.30 in pa iz Ilirske Bistrice nekaj čez 13 uro in potem po polnoči, po proslavi, ne samo v Ljubljani, kjer je bila vsedrjavna, temveč tudi po različnih drugih krajih, med drugim tudi v Piranu, so v tisti noči na 27. se začele te tankovske zgodbe iz Karlovca in Vrhniške kasarne. Primorski pogled na osamosvojitveno vojno oz. na dan prej, ni nikdar problemiziral odločitev političnega vrha, o kateri je tudi današnji gost gospod Kacin, lepo povedal, zakaj so se takrat tako odločili in to je bilo takrat to edino prav. Problem pa je ali je 15 let po dogodku že možno govoriti, da se je vojna za Slovenijo začela 26. junija ali ne oz. zakaj to ni možno. Dejstva so na strani dneva prej in prej ali slej si bo treba priznati tudi na vseslovenskem nivoju, da Primorci tokrat niso bili med zadnjimi, ampak so bili tako kot med zgodnjimi dvajsetimi med prvimi, ki so se postavili pokonci za Slovenijo.

SOGOVIORNIK: ?26. se je tudi že na Vrhniki nekaj dogajalo. Ali te dogodke razumeti kot začetek vojne ali ne. Jaz misli, da odločitev je v nekem trenutku, kdaj se zares začne, ta odločitev je politična in v trenutku, ko slovensko politično vodstvo reče, da to, kar se je zgodilo, da to razume kot agresijo, v tistem trenutku je uradno razglašeno, da to razumemo kot vojno. Do tistega trenutka pa počasi proti vojni drsimo. Neko točno točko, kdaj se je pa nekaj začelo, je pa zelo težko postaviti.

SOGOVIORNIK: Jaz sem ravno zaradi tega uvodoma navedel osamosvojitvene akte, ki so bili sprejeti 25. junija zvečer, od takrat dalje je Slovenija bila samostojna. Ne od proslave 26. zvečer. To je tisti temeljni kamen. Bistveno je, da je bila Slovenija samostojna 25. zvečer, ko je parlament in vsi trije zbori sprejel tri temeljne ustanovitvene akte za samostojno Slovenijo. Gre za to, od kod dalje je Slovenija samostojna. Od tam naprej vsa sovražna nastop na ozemlju Slovenije bi se moral tretirati kot začetek teh vojnih gibanj.

SOGOVORNIK: Ampak mislim, da vseeno, se je vojna začela po 2 uri ponoči, nedvomno pa je, da je prva puška počila prav na primorskem. To je pa tudi zgodovinska resnica, ki jo nihče ne zanika.

SOGOVORNIK: Slovenske politične oblasti, vrh, je večkrat spremenil razlago, zakaj naj bi se vojna začela 27. najprej ob 1.30 zjutraj, ko je prva enota iz karlovške, zunaj Slovenije, prestopila slovensko mejo in čez Metliko napredovala proti Novemu mestu. To je bil prvi razlog. Zadnji razlog, nedavno ga je kolegica Tjaša Škamperle, to informacijo pridobila s strani tedanjega Ministra za notranje zadeve Bavčarja, ki je rekel, da je pač tedaj, po napredovanju te enote karlovške, proti Novemu mestu, v gorjancih počil prvi strel, na katerega je naša TO odgovorila in tudi ranila pripadnika jugoslovanske vojske. Še vrsto drugih argumentov ste navajali, tako gospod Kacin, minister Janša in na koncu Bavčar. Se pravi, da politično vrh ni bil usklajen.

KACIN: Jaz bi rekel takole, 15 let po teh dogodkih, to niso več vprašanja za tedanje ali pa sedanje politike. Jaz se štejem v obe kategoriji. To je zdaj trenutek, ko naj se s tem ukvarjajo zgodovinarji in naj na podlagi dejstev ugotovijo, kdaj bi bilo primerno. Zgodovina se piše, zgodovina se dela in zgodovina se tudi revidira. Saj ste videli, da so zdaj na obrambi nove slike obesili in se je slovenska vojska začela bistveno prej, kot pa se je to nekaterim do zdaj zdelo. Zato pravim, da je pravi prostor prostor zgodovinarjev. Na vprašanje, kdaj se je začela vojna, je nemogoče racionalno odgovoriti. Vedno je odvisno od ljudi, ki to tako ali drugače prizadene, ampak, če zdaj govorimo o datumu, kdaj se je kaj začelo, kdaj je bila vojna in kdaj ne, bom citiral takratnega predsednika predsedstva, ki je tam malo čez 9 uro, 26. zvečer rekel, Danes so nam dovoljene sanje in malo čez polnoč teh sanj ni bilo več. Je bilo jasno za Primorce, za celo Slovenijo, da se gre za preprečitev samostojnosti Republike Slovenije z vojaškimi sredstvi, z uporabo jugoslovanske armade in nedvomno je bil to vojaški akt agresije. Ali se je začel s Čadovo odločitvijo, da bo pohitel, da slučajno ne bi bil prepozno na mejnih prehodih, ker je morda vedel v kakšnem stanju je njegova tehnika in mu je na veliko odpovedovala in je vse manj vozil napredovalo, je spet stvar presoje njega, ampak tisti, ki so mu ukazali, so mu v ukazu napisali, kdaj in kje mora biti na mejnem prehodu in oni so zaradi tega, se spet vrnem nazaj, ker so novinarji dolgo časa spraševali, kdaj bo to kar bo in sem na eni od tiskovnih konferenc rekel, slovesnost bo 26. zvečer ob 21. uri, 26. zvečer pol ure pred tem, dočakali še tista dva miga, ki sta krožila nad Ljubljano in je bilo za Beograd popolno presenečenje, da je skupščina RS zasedala 26. zvečer. To sem jaz takrat spet rekel zavestno, v dogovoru z nekaterimi, zaradi pokritja tega dogodka in zaradi, če hočete bom uporabil un

jezik, zavaravanja neprijatelja. Da se je 25. zvečer stvar lažje in bolj varno zgodila. Tudi to je bila propaganda, ampak to danes smem priznati in to odkrito povem.

HORVATIČ: Dragica Korade. Zaključna misel.

KORADE: Glede dneva prej, mogoče pa so stvari čisto preproste. Če se zgodi v Kopru pretrese Primorsko, če pa v Ljubljani pa Slovenijo.

SOGOVRNIK: Torej 15 let očitno ni čas, ko bi lahko odkrivali velike zgodbe. Velikih zgodb se ne odkriva, velike zgodbe se dogajajo, nekateri so udeleženci v velikih zgodbah in za marsikoga je to precej novih drobnarij, ampak vse velike zgodbe so postavljene iz malih zgodb in mozaikov in dokler se ne tepemo okoli tega smo na pravi poti. Zgodovina je nekaj kar ni nad nami, ampak je za nami in ne dovolimo si, da bi bila pred nami.

HORVATIČ: Poslušali ste povzete javne okrogle mize o vlogi medijev v vojni za Slovenijo, ki sta jo pripravila Radio Koper in Primorske novice.